

CITABU CA KABIRI CA MAKABEYO

I. Amaruba oku Buyahudi b'e Mîsiri

Amaruba marhanzi

¹ Kuli bene wâbo bali omu Mîsiri omusingo! Abayahudi bali omu Yeruzalemu n'abandi boshi banali omu Buyahudi, bamulongîze omurhûla.

² Nnâmahanga amujirire aminjà, akengêre zirya ndagâno alaganyagya Abrahamu na Izaki na Yakôbo, barhumisi bâge b'okunali.

³ Amuhè omurhima gw'okumushenga n'ogw'okushimba akanwa kâge, n'ogw'okukâjira aminjà manji n'obushagaluke.

⁴ Ayigule omurhima gwinyu, oku Kanwa kâge n'oku marhegeko gâge, anamuhè omurhûla.

⁵ Ayumvîrhîze amasâla ginyu, anakayumvanya mweshi naye arhanamulekêrerag'omu mango g'amalibuko.

⁶ Bunôla rhuli rhwamusengerera.

⁷ Oku burhegesi bwa Demetriyusi, omu mwâka gw'igana na makumi galindarhu na mwenda, rhw'ono Buyahudi rhwamuyandikîre; n'obwôla rhwàli omu malumwa manji bwenêne garhuyishiraga muli ganôla mango bulya Yasoni n'abâbo bamâlenganya ecihugo citagatîfu n'obwâmi.

⁸ Banaciyôca emihango y'ahantu hatagatîfu, n'omukò gw'abêru-kwêru gwabulagwa busha. Ci erhi rhuyumva mwamâhûna Nnâmahanga

arhubabalire, rhwayâsa amatarâ rhwahâna enterekêro y'embâgwa n'ey'omûla gw'enshâno.

⁹ Rhummuyandikîre bunôla kuli kummuhûna mpu mushub'ikakuza olusiku lukulu lwa Amahêma omu mwêzi gwa Kislewu.

¹⁰ Gwàli mwâka gw'igana na makumi gali munâni na munâni.

Amaruba ga kabirhi g'okuvuga omunkwa

Ab'omu Buyahudi, ab'e Yeruzalemu, endêko y'abashamuka b'Israheli kuli Yûda, kuli Aristobuli muhanûzi wa mwâmi Ptolemeyo*, w'omu bûko bw'abadâhwa, kuguma n'oku Buyahudi banali e Mîsiri rhumuhîre omusingo, rhunamulongîze n'akalamo kinjâ.

¹¹ Obu rhwamâyôkolwa na Nnâmahanga muli zirya mbaka nyinji nyinji rhwalimwo, rhuvuzire omunkwa bwenêne ehwa kubà ye warhuhimîre mwâmi.

¹² Bulya Nyamuzinda yênene amirangusize balya bashûbûzanyagya mpu balwîse olugo lutagatîfu.

¹³ Bulya nêci, oyôla mwâmi mushombanyi erhi amanasokêra e Persi n'e ngabo y'abalwî, erya yakazâgibonekana nka erhankahimwa, batumirhirwa omu ka-Nyamuzinda ka Nanaya† omu kurhebwa n'abadâhwa ba Nanaya.

¹⁴ Antiyokusi anacijâ ahôla boshi n'abîra bâge, mpu alisheba omuzimu-kazi Nanaya

* **1:10 1, 10** Abayahudi b'e Yeruzalemu balonzize okubêra omu bushangîre haguma n'abâbo Buyahudi b'e Mîsiri mwâmi Ptolemeyo wa kali munâni ali arhindibuza. Oyo Yûda badesire ye Yûda Makabeyo. † **1:13 1, 13** Nanaya ali muzimu w'e Mezopotamiya.

erhi analangâlire oku ayishihâbwa obuhirhi bwalimwo nka ngulo (ishigi).

¹⁵ Abadâhwa ba Nanaya banacibiyêrekana, naye Antiyokusi yêne anacijà boshi n'abantu bâge basungunu omu ndalâlâ ya ka-Nyamuzinda katagatîfu.

¹⁶ Erhi Antiyokusi abâ amâjâ mulya, banacihamika aka-Nyamuzinda n'erhi babâ bamâyîgula omuhango gw'omu kônga, omu marhambi, baba-banda amabuye, banaciyîrha mwâmi n'abâli boshi naye, banacibarhema bihimbi bihimbi, banacikwêba amarhwe gâbo oku bali embuga.

¹⁷ Nnâmahanga aganze omu bintu byoshi, ye waherêrekezagya enkolamaligo.

Okusimbûlwa kw'omuliro Mutagatîfu amango ga Nehemiya.

¹⁸ Obûla rhudwîrhe rhwacîrheganya okujira olukulu omu nsiku makumi abirhi n'irhanu z'omwêzi gwa cambasè (Kisleu), rhwabwîne oku kuli kwa bulagîrire okummuyandikira lyo ninyu mukuza olusiku lukulu lwa Amahêma n'okukengêra gulya muliro gwahânagwa erhi Nehemiya abâ amâyûbaka aka-Nyamuzinda n'oluhêrero, arherekêrerakwo enterekêro.

¹⁹ Bulya amango ababusi bîrhu bahêkagwa omu Persi, abadâhwa bîrhu bashibirizi ba muli agôla mango, erhi babâ bamârhôla omuliro mugishe gw'oluhêrero, bagendigufulika omu iriba lya-ganyire, bagufulika ahantu harhaboneka, kuhika ahôla hantu harhamanyikanaga emw'abantu boshi.

²⁰ Erhi myâka minji ebà yamâgera, oku bulonza bwa Nnâmahanga, Nehemiya ashub'igalulwa e Buyahudi oku kanwa ka na mwâmi w'Abapersi. Nehemiya obôla anacirhuma bagala b'abôla badâhwa (bagala ba balya badâhwa banafulikaga gulya muliro) mpu bajè balonza gulya muliro; ci mpu barhacibonaga gulya muliro ci amîshi g'ecidêkêra cinene,

²¹ anacibarhegeka mpu badôme kuli galya mîshi banayishe bagadwîrhekwo, kandi erhi babà bamâdêkereza enterekêro oku luhêrero, Nehemiya anacirhegeka mpu bashahulize amîshi oku nshâli n'oku byâli enyanya.

²² Erhi babà bamâjira kulya, enyuma lya kasanzi kasungunu, izûba lyâli libwîkîrwe n'ebitù binene lyarhondêra okubasha n'ecibêye cinene canacyîsha, cayâka, kuhika boshi basômerwa bwenêne.

²³ Oku enterekêro zidwîrhe zasingônoka, abadâhwa bajà omu kushenga, boshi n'abahali boshi, Yônatanî arhangira okuderha, n'abandi bakamukulikira haguma na Nehemiya[‡].

²⁴ Eryo isâla kwo lyâli ntyâla: «Yâgirwa Nnâmahanga, Nyamuzinda, mulemi w'ebintu byoshi, oli muzibu kulusha na wa kurhînywa, mushinganyanya na wa bwonjo bunji, wêne we mwâmi orhujirira aminjà.

²⁵ “Wêne we orhugabulira aminjà, wene we gala byoshi na w'ensiku n'amango, wêne wajira ababusi bîrhu mpu babè bîshogwa bâwe wan-abagisha”.

[‡] 1:23 1, 23 Eliyashibu na Yoyada bo bali badâhwa amango g'omulêbi Nehemiya ci kwône arhali Yônatanî.

26 “Oyankirire eno nterekêro y’olu lubaga lwâwe Israheli, olange ecîra cigamba câwe onacigishe”.

27 “Oshubûze ngasi boshi banashandabîne omu mahanga, oyôkole abahesirwe bujâ omu bi-hugo by’ihanga, oyêrekere ngasi abâli banyamakobwa banalikwo akanego omu mashanja, lyo amashanja gamanya oku onali we Nyamuzinda wîrhu”.

28 “Ohimbagulize balyâla barhulibuza erhi abarhujâcira omu bucibone bwâbo”.

29 “Odêkereze olubaga lwâwe omu bantu bâwe nka kulya Mûsa anaderhaga”».

30 Na mw’agôla mango erhi abadâhwa banadwîrhe baziha ennanga.

31 Erhi enterekêro ebâ yamasingônoka, Nehemiya anacirhegeka mpu bashahulize amîshi gasigalaga oku mabuye manene.

32 Erhi bayûs’ijira ntyôla, omuliro gwanaciyâka, ci engulumira nnene y’omuliro gw’oku luhêrero yaguhubya.

33 Omwanzi gwanacihêkwa emwa mwâmi w’e Persi oku: ahantu balya badâhwa bayishaga badwîrhwe bujâ bafulikaga omuliro mugishe bashimanyire eciyanja c’amîshi n’oku Nehemiya n’abantu bâge, bacêsizwe enterekêro zâbo n’agôla mîshi.

34 Okubundi mwâmi anayûbasa ecôgo ahôla hoshi, ahajira hagushe erhi abâ amâlôlêreza kwinjâ okwôla kurhi kwayîshire.

35 N’abâli barhonyire emwâge akazibahâ oluhembo lwa ngasi lubero.

³⁶ Okubundi abantu ba Nehemiya bâna ciyîrika ahôla mpu Neftari kwo kuderha kucêsibwa, ci banji ko bahaderha mpu Nefta§.

2

Kulya Yeremiya ajagifulika ecirhînyiro n'Omucîmba gw'Amalaganyo oku ntondo Nebo

¹ Rhunasome omu mandiko kurhi omulêbi Yeremiya arhegekaga abajâga bujâ mpu bagendane omuliro Mutagatîfu*, nk'oku binayandisirwe akomêrezagya abôla banyakuhêkwa bujâ,

² omu kubahâ amandiko matagatîfu, mpu irhondo barhayîbagiraga amarhegeko ga Nnâmahanga, mpu bamanye bankanahabuka omu nkengêro zâbo nka bankabona enshusho z'abazimu, nguma za masholo ezindi za marhale n'emyambalo yâbo y'akaduku.

³ Muli ebyôla binwa abakomêreza mpu bamanye irhondo bankanaciyêgûla n'akanwa ka Nyamuzinda omu mirhima yâbo.

⁴ Basome muli agôla mandiko kurhi, oku burhegesi bwa Nyamuzinda oyôla mulêbi ahêkaga ecirhînyiro haguma n'Omucîmba gw'amalaganyo kuli eryâla ntondo Mûsa ahêkagwa kwo, alângira akashambala ka Nyamuzinda.

⁵ Erhi bahika ahôla Yeremiya abandâna enyumpa y'olwâla, adêkerezamo ecirhînyiro

§ 1:36 1, 36 Nefta: mavurha ga petroli erhacishongôlwa.

* 2:1 2, 1 Okufulika ogwo muliro gw'aka-Nyamuzinda kwo kurhumanyisize oku aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu karhashabûlagwa n'abashombanyi.

n'Omucîmba gw'Amalaganyo n'oluhêrero lw'obukù, anafunika omunwa.

⁶ Baguma muli bo banacigaluka buzinda mpu bajè bayêrekana enjira n'ebimanyîso ci barhacibamanyaga.

⁷ Yeremiya erhi amanya okwôla abakalihira bwenêne. Anacibabwîra, erhi: «Ahôla hantu hâyôrha hafulike kuhika amango Nyakasane ashubishûbûza olubaga lwâge analubabalire.

⁸ “Ahôla Nyakasane anayêrekane yêne ebyôla birugu bitagatîfu, irenge lyâge lyanâbonekane omu citù nka kulya lyanaciyêrekanaga amango ga Mûsa, nka kulya lyanaciyêrekanaga erhi Salomoni asengera mpu abantu batagatîfu babonekane oku banali batagatîfu”.

⁹ “Kandi banaganire omwôla mandiko oku oyôla mwâmi w'obukengêre bunji, abonaga enterekêro y'okuyûsa n'okugisha akôla ka-Nyamuzinda”.

¹⁰ “N'oku nka kulya Mûsa erhi abà amâsengera Nyamuzinda, omuliro gwamanuka emalunga gwamirangusa erya nterekêro, kuguma n'erhi oyôla Salomoni ashenga, omuliro gwamanuka e malunga, gwayôca ziry nterekêro zoshi”.

¹¹ “Mûsa anaciderha, erhi enterekêro oku byâha yasingônosire ebwa kubà erhalîbirwe”.

¹² “Salomoni anacigeza nsiku munâni erhi akuza agôla mango”».

Embîko y'ebitabu bya Nehemiya

¹³ Kandi rhunabone omu mandiko kurhi Nehemiya ajiraga embîko y'ebitabu anacihiramwo ebitabu by'amandiko g'abâmi n'ag'abalêbi, n'ebya

mwâmi Daudi, kuguma n'amaruba g'abâmi b'e Persi agali gayêrekîre entûlo z'aka-Nyamuzinda.

¹⁴ Nk'okwôla, Yûda naye ashûbûzize ebitabu byashandâlaga erhi ntambala rhwakazagilwa zirhuma, na bunôla rhwe rhubigwêrhe.

¹⁵ Akabà mubwîne muli n'obulagîrire bw'okubà nabyo, mwanajira abà mwarhuma bayish'imuyankirabyo.

Okukuza olukulu

¹⁶ Rhumuyandikire ebwa kubà rhwalingijira olukulu lw'okucêsibwa; rhwammuyandikîre okwôla, mwanajira bwinjà erhi mwankakuza ezôla nsiku.

¹⁷ Nyamuzinda yênene wayôkolaga olubaga lwâge, ye wanashubibahà akashambala, obwâmi, obudâhwa n'obutagatîfu,

¹⁸ nk'oku analaganyagya omu mandiko matagatîfu, rhulangâlire nti arhalegame okurhufà bwonjo ashubirhushûbûza kurhenga omu mashanja goshi ga hanôla igulu arhudêkereze omu hantu hatagatîfu. Bulya arhurhenzize omu mbaka ndârhi kulusha, anashubicêsa ahâla hantu hatagatîfu.

II. Enshokolezi y'omwandisi w'eci citabu

¹⁹ Emyanzi ya Yûda Makabeyo na bene wâbo, okucêsibwa kwa kalya ka-Nyamuzinda kinjinja, okugishwa kw'oluhêrero;

²⁰ kuguma n'entambala zatulagwa ko mwâmi Antiyokusi Epifani, n'omugala Epatori;

²¹ kandi n'oku ebimanyîso by'empingu byarhabâlaga balya bali bagwêrhe oburhwâli

bw'okulanga obwôrhere bw'obuyahudi, na ciru akabà bali banyi, bashubirirhòla ecihugo bakungusha n'abashombanyi mwandu.

²² Bashubiribona aka-Nyamuzinda k'irenge omw'igulu lyoshi, bayôkola ecihugo, banashub'iyîmanza amarhegeko agali kola hôfi garhenzibwe erhi Nyamuzinda amâbagwâsa omu bwinjà bwâge boshi.

²³ Ebyôla binwa bishambirwe na Yasoni w'e Kirena muli bitabu birhanu, rhwarhangira oku-binyihiza muli citabu ciguma.

²⁴ Omu kulola entuliri erimwo n'obuzibu bw'okusoma kwazo kuli balya balonza okuyumva oku emyanzi yoshi yagendekaga, obwôla bunji bwarhumire rhucihangâna okuhà ngasi balya basîma okusoma olugurha lukwîrre lulya lwasîmisa.

²⁵ Rhwacihanganyire okujira citabu ciguma carhuma abasomi bahirhira n'okurhabâla ngasi boshi banalonzize okubibîkirira omu nkûmbu, na ntyôla gabè makwânane oku bandi basomi boshi buzira kabôlo.

²⁶ Kuli rhwe rhwarhondîre ogwo mukolo gw'okunyahya emyanzi, gurhali mukolo mulembu ci guli gwa kutwîka ntûbano n'okuyîza.

²⁷ Nka kula owarheganya olusiku lukulu nk'analonzize abandi boshi abalêrhere obushagaluke, ko n'okwo lyo nîrhu rhukwânana n'okukuzibwa na banji, rhwacihà n'obulonza bwinjà ogôla mukolo mudârhi.

²⁸ Rhwaleka omwandisi yêne ashongêze ebyôla binwa nîrhu erhi rhwanajà rhwabinyihyakwo.

²⁹ Kwo na kuguma na kula owayûbaka

akombêra ngasi kantu ah'anayûbakwa hoshi, oku wagôya emirhi n'okuyishîga irangi alola na ngasi birya binakwânana okushîgwa lyo enyumpa ekwîrira, ncikêbirwe nti nîrhu ko binali ntyôla.

³⁰ Okujà kwasâgarha, okushambâla kuli ngasi kantu, okurhondekanya oku bya ngasi lubero, ogo guli mukolo gw'olya mwandisi mulenga wayandikaga eyi myanzi yoshi.

³¹ Ci kuli olya wanayandikaga ebinyinyî byônene, onamuleke anyihye emyanzi, alekicishambâla emyanzi yoshi.

³² Rhurhondîre emyanzi yîrhu ahâla buzira kuciyûshûla bindi bici kuli ebi rhwaderhaga. Bwanabà buhwinja okulihya enshokolezi y'emyanzi na buzinda okuyofihya emyanzi yonene.

III. Enganîro kuli Heliyodori

3

Heliyodori ajà e Yeruzalemu

¹ Amango abantu b'omu cishagala citagatîfu bali n'omurhûla munene bwenêne, banakazagishimba boshi amarhegeko bwinjà bwinjà erhi bushiru bw'omudâhwa Oniyasi burhuma, na kulya ashombaga amabî;

² ciru n'abâmi b'ecihugo bakazikuza ahôla hantu hatagatîfu omu kurhumayo ensholôlo za ngasi lubero.

³ Ciru na Selekusi, mwâmi w'e Aziya akazâgirhumayo oku birugu byâge mpu bagulemwo ngasi byankanakwânana enterekêro.

⁴ Ci kwônene hanacizûka ndyâlya nguma izîno lyâge ye Simoni w'omu bûko bwa Bilga*, erhi ajira omukolo gw'okulanga aka-Nyamuzinda, anacilongôla n'omudâhwa mukulu oku biyêrekîre ecibuye câli omu lugo.

⁵ Ebwa kubà arhankahimire Oniyasi, akanya agenda emwa Apolonyusi mugala wa Tarseya ye wali murhambo na musirika omu Sele-Sîriya n'omu Fenisiya.

⁶ Agendimuvuhûlira oku omu mbîko ya aka-Nyamuzinda muli obuhirhi mwandu n'oku ebi-jamwo nabyo biri binji, birhankagêrerwa kw'ebi bakolêsa oku nterekêro n'oku kwanahashikana ebyôla byoshi bije omu maboko ga mwâmi.

⁷ Erhi abà amâjà emunda mwâmi ali, amushambâlira kuli obwôla bugale nk'oku banamuganîrira kwoshi, naye acîshoga Heliyodori ye wali murhindisi mukulu w'ebirugu bya mwâmi, anacimurhuma amuhà irhegeko ly'okuyanka ebyôla birugu.

⁸ Heliyodori anacihira njira, abà nk'owajirhangula ebishagala by'e Sele-Sîriya n'e Fenisiya n'obwo kwâli kugendijira okwôla mwâmi amurhegekaga.

⁹ Heliyodori erhi ahika aha Yeruzalemu, omudâhwa mukulu w'olwôla lugo anacimuyankirira nka mwîra. Okubundi arhondêra okushambâla ehi banamubwîraga, anamanyîsa ecimudwîrhe anadôsa erhi ko binali okwôla.

¹⁰ Omudâhwa mukulu amumanyîsa oku ebiri

* 3:4 3, 4 Bilga = Benyamini w'omu mulala gw'abadâhwa.

omu mbîko biri by'abakana n'enfûzi,

¹¹ oku ensaranga zirimwo ziri za Hirkani mugala wa Tobiya, muntu mukengwa bwenêne omu lugo n'oku obwôla bugale boshi bamubwîraga bwanahika omu mafundo magana anni ga nsaranga na mafundo magana abiri ga masholo.

¹² Amumanyîsa oku ciru na kandi kurhankahashikana okubabaza balya banacikubagira ahatagatîfu h'aka-Nyamuzinda kakengwa omu igulu lyoshi.

Olugo lwashandabana

¹³ Ci kwône Heliyodori aderha oku liri irhegeko lya mwâmi, n'oku ezôla nsaranga zigwâsirwe okujà omu mbîko ya mwâmi.

¹⁴ Erhi abà amâtwa olusiku, agenda analaganya oku ashubigaluka ayishilola kurhi byabîrage. Olugo lwanayumva amazibu manji bwenêne.

¹⁵ Abadâhwa banacifukamiriza embere z'oluhêrero erhi banayambîrhe emyambalo yâbo y'obudâhwa, banacirhondêra okushenga olya wajiraga irhegeko ly'okukazibîsa, mpu yêne alangâge ebyôla birugu bya bene biri omu mbîko.

¹⁶ Erhi omuntu analolaga oku busù bw'omudâhwa mukulu, anayumve alumirwe oku murhima bwenêne, bulya oku busù bwâge bwâli buzinzibîre kwakazâg'imanyîsa amalumwa gamuli omurhima.

¹⁷ Okulembaguka kwâge, oku omubiri gwâge gwakazâgigeramw'omusisi, okwôla konene kwakazimanyîsa ngasi wamulolakwo embaka zimuli emurhima.

18 Abantu b'omu lusò boshi bakazishagama-kira embuga barhenga omu nyumpa zâbo mpu bagendisâlirira olugo lutagatîfu oluli hôfi h'okuhemukirwa n'okulogorherwa.

19 Abakazi, n'ebifuba birhube n'amasunzu bakashandabana omu njira; abânanyere barhò balya barhalisâg'ijà embuga bundi bakalibirhira omu mihango, abandi bakashonera oku bizimbêro by'enyumpa n'abandi bâgend'ikâhengûliza omu rhubonezo.

20 Boshi n'amaboko bagalambûlire emalunga, bakazishenga n'emirenge.

21 Okwôla kufukamiriza kw'olubaga n'okwôla kulaka kw'omudâhwa mukulu kwakajira abantu boshi bwonjo.

22 Agôla mango Abayahudi bakazishenga Nyamuzinda Ogala-byoshi mpu alange bwinjà ebirugu by'ekonda-buyêmêre byabikiragwa omu mwâge.

23 Heliyodori naye erhi ali ayûkiriza omuhigo gwa mwâmi.

Heliyodori ahanwa

24 Ciru anali akola ali hôfi n'embîko haguma n'abalanzi bâge, amango Nyakasane w'emirhwe olya orhegeka ebintu byoshi, àcîyêrekanaga n'obumoleke bunene, kuhika ngasi boshi banacîshomagya okujà ahôla, bakalâmbikwa okw'idaho n'emisî ya Nyakasane, barhungwa n'entemu n'obôba bunene.

25 Omu masù gâbo banacibona eciterusi cishonyirwekwo n'omusirika w'ecôbà, ajagalîre ebyâge

by'obusirika; cirya citerusi canacîmoga, cahamira emunda Heliyodori ali, canacimubanda emigegere y'emalanga yombi. Olya ntwâli w'omusirika wali oku citerusi ali abonekîne nk'oyambîrhe emirasano y'amasholo.

²⁶ Na muli agôla mango, bâna babirhi ba misole, barhunurhunu, banacimubonekera, bakazilangashana nk'izûba n'emyambalo yâbo yali minjinjà bwenêne; bombi bamugorha eburhambi n'ebundi, barhangira okumushûrha emikoba burhahusa, bamushûrha empîmbo zirhankaganjwa.

²⁷ Heliyodori anacicilunda okw'idaho na halya honênè olubwibwi lwamujà omu masù. Bamulengeza bâna cimuhira oku nkunda-baniha.

²⁸ Ntyôla oyôla muntu wayishaga aharhîre ebwa nyumpa y'obuhirhi gwârhi yêne, owayishag'abalagazize n'engabo nyinji y'abalanzi, bajà bamujagajaga, bulya arhankacihashire okucîlengeza yênene: ayêrekana ntyôla obuhashe bwa Nyamuzinda.

²⁹ Agôla mango alambikagwa oku idaho n'emisî ya Nyakasane, alikola ali kaduma, arhacigwêrhe ciru na bulangâlire ciru n'abandi ankacicîkubagira.

³⁰ Abayahudi bôhe bakavuga Nyamuzinda omunkwa ye wakuzagya yêne ahantu hatagatîfu hâge, n'aka-Nyamuzinda kali kamâyunjula bwôba n'amatumu, kahinduka hantu ha busîme n'omwîshingo erhi okwôla Nyamuzinda acîyêrekanaga kurhuma.

³¹ Ho na halya, baguma omu bîra ba Heliyodori, barhangira okuyinginga omudâhwa Oniyasi mpu

ashenga Ogala-byoshi ashubizibuhya oyôla oli hôfi h'okurhengamw'omûka.

³² Naye omudâhwa mukulu, omu kuyôboha mpu mwâmi akâcîkêbwa mpu nkaba hali Abayahudi bakemerîne omwambali Heliyodori banamuyîrha, okwôla kwarhuma ashenga mpu oyo muntu afume.

³³ Oku acidwîrhe ahâna enterekêro y'okuhûna obwonjo, balya barhabana babirhi bali bayambîrhe emyambalo eshushîne, bashubibonekera Heliyodori banacimubwîra kandi bwimanga mpu: «Okazivuga omunkwa bwenêne emunda omudâhwa mukulu Oniyasi ali, bulya ye orhumire Nyamuzinda akushubiza akalamo.

³⁴ Kuli we wênene, okwôla Nyamuzinda anakurhimbaga okw'idaho, agende oje wamanyîsamwo emw'abandi boshi obuhashe bwa Nyamuzinda Ogala-byoshi.» Oku bayûs'iderha ntyôla bahirigirha.

Heliyodori acîyûnjuza

³⁵ Heliyodori anacirherekêra Nyamuzinda, analagânana endagâno nnene emw'olya wamuhâga akalamo; okubundi erhi abâ amâyankirira Oniyasi bwinjâ, boshi n'engabo yâge banacishubira emunda mwâmi ali.

³⁶ Akanya ajâ amanyîsa emw'abantu boshi emikolo minjâ ya Nyamuzinda Mukulu anabonaga omu masû gâge.

³⁷ Erhi mwâmi acîdôsa Heliyodori muntu ndi abwîne okwânîne okurhumwa e Yeruzalemu, naye amushuza erhi:

³⁸ «Akabà ogwêrhe omushombanyi nîsi erhi owundi walonza okulenganya obwâmi bwâwe onamurhume eyo munda, anagaluka erhi bamâmushûrha emikoba, akabà ankagaluka; bulyâla eyôla munda eri emisî ya Nyamuzinda w'okunali.

³⁹ «Olya ôbà omu mpingu ye ôbà ahôla, ye onakabafungira; abâjà yo n'emihigo migalugalu anabatyabule anabaherêrekeze».

⁴⁰ Kwo byabîre ntyo oku myanzi ya Heliyodori n'embîko y'ebirugu bitagatîfu.

IV. Oniyasi alega Simoni e bwâmi

4

Obubî bwa Simoni w'endyâlya

¹ Olya Simoni walilonza okusherêza ebirugu n'ecihugo ajà aderha binwa binji bigalugalu kuli Oniyasi mpu yêne walibuzagya Heliyodori mpu na ngasi mabî abwîne goshî Oniyasi wamujiriraga go.

² Ojirira olugo lwâge aminjà, omulanzi wa bene wâbo, omuntu oshimba amarhegeko bwinjà oyôla muntu abà ye derhwa nyankola-maligo.

³ Eyôla nshombo yakula bwenêne kuhika abîra ba Simoni barhondêra okujayîrha abandi bantu.

⁴ Oku bundi Oniyasi erhi abona oku eyôla nshombo y'okukaziyôrha barhalikîne, n'erhi abona oku Apolonyusi n'erhi abona oku Apolonyusi, mwene Meneste, ntwâli omu basirika, ye wanarhambulaga e Sele-Sîriya n'e Fenisiya oku naye adwîrhe ashonza eyo

ntambala, anali arhuma obucîbone bwa Simoni, ayimuka ajà emunda mwâmi ali.

⁵ Arhayijiraga kwa kulonza okukoza bene wâbo ci oku bunguke bwa boshi, na bwa ngasi muguma omu lubaga.

⁶ Bulya amâbona oku akabà mwâmi arhatwîri olwo lubanja, ntâkwo omurhûla gwa nkabonekana na kandi Simoni arhaderhaga mpu aleka isirhe lyâge.

Omudâhwa mukulu Yasoni alêrha enkômedu y'Abagereki

⁷ Ci kwône erhi Seleкуси abà amâfà, Antiyokusi wakazâgiderhwa Epifani amâyîma omu byâge. Yasoni* mwene wâbo Oniyasi, acîhà obudâhwa bukulu.

⁸ Omu kushambâla boshi na mwâmi, amulaganya magerha igana na makumi galindarhu ga marhale na gandi makumi gali munâni garhengaga handi handi.

⁹ Analaganya† oku ayûshûla agandi igana na makumi arhanu nka bamuyêmêrire mpu ayûbakise oku buhashe bwâge yênene, engo y'olurhambà, anajirise omubalê gw'olubaga lwoshi.

¹⁰ Erhi mwâmi abà amâyêmêrera Yasoni okurhôla obwôla buhashe, caligumiza arhondêra engeso z'Abagereki.

¹¹ Akûla emilagi mwâmi ali amâhà Abayahudi oku bwonjo bwâge, omu kusengererwa na Yowane îshe wa Epolemi olya warhumagwa bugo

* 4:7 4, 7 Izîno lya Yasoni ye Isa; kusimirira eby'ecigereki kwarhumire alihindula. † 4:9 4, 9 Olwo lubaga lwâlî lubaga lwa banya-Antiyokiya b'omu Yeruzalemu.

mpu agendinywâna n'Abaroma; n'erhi (Yasoni) abà amâkûla amarhegeko gayêrekîre akanwa ka Nnâmahanga, arhondêra okuhiraho bundi-bundi burhegesi burhalingânini n'oburhegesi bwa Nnâmahanga.

¹² Ciru asîma okuyûbaka engo y'amashigwe omu marhambi g'Akropoli akaz'ihiramwo abâna b'emisole, n'abandi bali bâna b'abagale mulibo bakazijamwo banayambîrhe ensirha.

¹³ Engeso z'obugereki zagandâza bwenêne, n'abantu balalikira ezôla ngeso zarhengaga handi erhi bubî bw'oyôla Yasoni burhuma, owabaga ncuku ahâli h'okubà mudâhwa mukulu.

¹⁴ Abadâhwa barhacibâga na bushiru buci omu kurhumikira oluhêrero, kandi erhi babà bamâlekêrera eby'oburherekêre, bakaziharhira ebwa mashârha g'okusîmîsa omubiri, bakâcîfinja bwône kwône okujà oku mashârha gahanzîbwe n'amarhegeko ngasi kuyumva emishekera y'omurhondêro gw'ago mashârha magalugalu.

¹⁵ Bajandika omurhima gw'obuzigire babà bukuze bw'Abagereki bakola baharhîre.

¹⁶ Okwôla kwarhuma babona mazibu manji ciru n'emwa balya balonzagya okuyiga obwôrhere bw'okubashusha lwoshi, mwakarhenga banji babashomba n'okubarhindibuza.

¹⁷ Bulya omuntu arhankakazivuna amarhegeko ga Nnâmahanga buzira kuhanwa; okwôla rhukolaga rhwakubona omu byakulikira.

¹⁸ Oku bali bacisîmisa aha Tiri n'amasharha ga ngasi myâka irhanu, na mwâmi anayishirilola kuli ago mashârha,

19 olya mugalugalu Yasoni anacirhuma abajà kuli ago mashârha bakazâg'iderhwa banya Yeruzalemu bambali b'Antiyokusi. Bali badwîrhe milengo magana asharhu ya nsaranga y'okurherekêra Heraklesi. Ci kwône abâli bazidwîrhe bahiga mpu ezôla nsaranga zirhakolêsibagwa oku kurherekêra, ko kurhankanashingânîne ci mpu zikolêsibwe oku gandi malagîre.

20 Ntyôla erya milengo magana asharhu yalirhumirwe n'owayigoshôlaga mpu ehânwe omu nterekêro y'okukuza Heraklesi yakolêsibwa oku kuyûbaka obwârho bw'amatabâro, oku bulyo bwa balya bayidwîrhe.

Antiyokusi-Epifani ayankirirwa aha Yeruzalemu

21 Ntyo Apolonyusi mwene Meneste, anacirhumwa e Mîsiri oku buhya bwa mwâmi Filometro‡, Antiyokusi anaciyumva oku oyôla mwâmi arhasîma oburhegesi bwâge, alonza okucîlanga kuli ye anacijà e Yope n'e Yeruzalemu.

22 Anaciyankirirwa bwinjinjà na Yasoni n'ab'omu lugo lwoshi, bamuyankirira omu lugo n'ebimole omu karhî k'ebihôgêro. Enyuma ly'aho, arhuma e ngabo yâge omu Fenisiya.

Menelasi abà mudâhwa mukulu

23 Myâka isharhu yanacigera, Yasoni anacirhuma Menelasi mwene wâbo olya Simoni rhudesire enyanya mpu agendirhûla ensaranga

‡ 4:21 4, 21 Mwâmi Filometro ayanka mwâli wâbo Kleyopatri wa kabirhi.

ebwâmi, anamanyîse emihigo arhôzire oku bintu bya duba duba.

²⁴ Ci Mendasi acîrhonêsa yênene emunda mwâmi ali, amukuza, anacîcîsengerera obudâhwa bukulu, ahyûla alushîsa Yasoni, ageza milengo magana asharhu ga marhale.

²⁵ Agôla mango ayishaga adwîrhe omuhigo gwa mwâmi, anaciyîrukira e Yeruzalemu ci arhali agwêrhe bici byankamukengêsa nka mudâhwa, arhaligwêrhe bindi bici okuleka omurhima gw'ecishumûsi n'omurhima guli nka gwa nsimba y'erubala.

²⁶ Ntyôla Yasoni wakulaga mwene wâbo oku ntebe, naye yênene owundi amuyimûla, ayumva akola asêzibwe okuyâkira emwa ba Amoniti.

²⁷ Menelasi anacîrhôla obuhashe ci kulya kubà arhakâg'ilyûla emyenda alaganyagya mwâmi.

²⁸ N'obwo Sostrati akazâgimukengêza yo, oyôla ye warhegekaga e Akropoli, ye wanali ohîrwe omukolo gw'okujà ohongêsa eby'oku mburho, bombi oku bânali babirhi banacihamagalwa emwa mwâmi.

²⁹ Menelasi asiga omulumuna Lisimaki mpu amuyîmangire nka mudâhwa mukulu, naye Sos-trati asiga Kratesi murhambo w'e Cipro.

Olufû lwa Oniyasi

³⁰ Kuli okwo, k'abantu b'e Tarsi n'ab'e Malosi barhazukamwo akavulindi bulya ebyôla bishagala oku binali bibirhi byâli erhi byahâbirwe Antiyokisi musolomi wa mwâmi.

³¹ Mwâmi anacikanya mpu akola agendizimiza ezôla mbaka, agenda erhi amânasiga Andronika

nka mugombozi wâge, ali muguma w'omu barhambo bâge bakulu.

³² Menelasi erhi abona oku amango gamubêrire minjà akanya ajizimba orhubindi rhw'amasholo agendirhuhà Andronika ajiguliza orhundi e Tiri n'omu bindi bishagala bya hôfi.

³³ Erhi Oniyasi ayumva bwinjà bwinjà oku kwo byabîre ntyôla, amurhumira ebinwa by'okumulongôza. ci erhi amânarhang'iyâkira omu irungu, e Dafne hôfi n'e Antiyokiya.

³⁴ Kuli okwôla Menelasi anacirhôla Andronika amuhêka mahwe amubwîra mpu ayîrha Oniyasi. Andronika ajilonza Oniyasi amurhwêsa ebinwa by'obunywesi, amuhà okuboko kulyo analahira ibango, na ciru akabà bali bacîkêbirwe ye bwenêne, kurharhumaga arharheba Oniyasi arhenga mulya ali acîfulisire, na bona balya oku barhengamwo, amuyîrha buzira kucikengêra ibango analahiraga.

³⁵ Arhali Buyahudi bônene, ci na bandi bantu banji bwenêne b'omu mashanja balumirwe n'olwo lufû lurhashingânîni lwa bene olwo.

³⁶ N'erhi mwâmi arhenga e Silisiya, Abayahudi boshi na ngasi Bagreki barhasîmaga okuyîrhwa kwa bene okwôla, bajà emunda mwâmi ali, b-nacimushambâlira kurhi Oniyasi anafâga.

³⁷ Antiyokusi alumwa bwenêne omu murhima, obwonjo bwamugwârha, avugumula emirenge erhi akengêra obwîrhonzi n'olugendo lwinjà lwa nyakufâ.

³⁸ Omu burhè bunene, arhegeka mpu bakûle Andronika omwambalo gwâge gw'akaduku, asharhangula emyambalo yâge, n'erhi abà

amâmuzungulusa omu lugo loshi, halyâla anayîrhiraga Oniyasi§, naye amukubunguliza ahôla ho na nnènè.

Entumba yakuba Lisimaki

³⁹ Ka muli agôla mango, emyanzi myanzi erhajà yagera omu cihugo oku hali obushambo bujizirwe na Lisimaki omu cihugo mpu bayumvanya boshi na Menelasi. Olubaga erhi luyumva okwôla lwakunira bwenêne kuli Lisimaki ci erhi na rhulugu rhunji rhwa masholo rhwamâshandâla eyi n'eyi.

⁴⁰ Erhi abona oku abantu boshi bakola bamu-manyanyirekwo erhi burhè burhuma, Lisimaki arhôla amatumu na bantu hôfi bihumbi bisharhu batula entambala erhi na Auranosi ali akola mukulu ci erhi na mpangaza.

⁴¹ Ci erhi abantu bamanya okola Lisimaki abarhabâlîre, baguma barhôla amabuye abandi barhôla ebihimbi by'emirhi, abandi barhôla oluvù* lwanali ahôla babibanda eyi n'eyi kuli balya bantu ba Lisimaki.

⁴² Babahazamwo banji abandi bayagalika, abasigalaga bayâka na nyakujira isakrilego yênene bamuyîrhira hôfi h'enyumpa y'embîko.

Menelasi ahyûla anababalirwa.

⁴³ Kuli ebyo byoshi, Menelasi bamuhêka lubanja.

§ 4:38 4, 38 Oniyasi ye muluzi mugishe w'omu citabu ca Daniyeli 9, 25 ye na muluzi w'endagâno Daniyeli adesire omu cigabi ca 11, 22. * 4:41 4, 41 Luvù lw'oku nterekêro bulya entambala yalwîragwa omu lusò lw'aka-Nyamuzinda.

⁴⁴ Erhi mwâmi ajà e Tiri, bantu basharhu barhumirwe n'abashamuka b'e kagombe baj'imuyandika.

⁴⁵ Eerhi abona oku amayâga, Menelasi aj'ilaganya Ptolemeyo mugala wa Dorimeni oku amuhà nsaranga nyinji akagend'imuyingingira mwâmi.

⁴⁶ Ptolemeyo erhi abà amâhêka mwâmi ebwa muhango munene, babà nka kula abantu barhôla ehy'embohôlolo, mwâmi ahindula omuhigo gwâge.

⁴⁷ Mwâmi alîka Menelasi mpu ntà cibî alikwo, n'obwôla ye wadwîrhe ebyo byoshi, ye nyakuhanya amaligo. Obwo abâli mushobesire boshi batwîrwa okufà n'obwo bali bêru kwêru n'obôla bacisambage rhinga ciru n'oli nka ba-Sitea bakabalesire bacîgendere bêru kwêru.

⁴⁸ N'abantu bahanaga obuzîne bwâbo lugo lurhuma, n'olubaga n'ebintu bitagâtifu, bahâbwa ho na halya obuhane bwa busha busha.

⁴⁹ N'okwôla Abanyatiri bônene omu kushologorhwa n'okufà kwa bene okola, bahâna binji bwenêne by'okubisha abôla banyakufa.

⁵⁰ Menelasi anaciyôrhera oku ntebe erhi kuziga birugu by'abarhambo kurhuma; ajà ayûshûka omu mabî anabà mushombanyi bwenêne w'abayûbakanwa cihugo ciguma.

5

Mîsiri arhêrwa obwa kabirhi

¹ Muli agôla mango, Antiyokusi ashubilikûlira engabo yâge e Mîsiri obwa kabirhi.

² K'erhi n'ago mango, abantu boshi b'omu lugo, hôfi ha nsiku makumi anni, barhali bakazibonekerwa omu mihanda n'abasirika banyakulwîra oku nfarasi, bayambîrhe emyambalo y'amasholo boshi banafumbasire amatumu nka ngabo ya matabâro,

³ bakaz'ibona ebiterusi bikola nka bikerekanye oku kulwa, bikola bigungezize okuhamiranakwo olunda n'olundi, empenzi zasiribwa eyîra n'eyîra, omwandu gw'ebisonga, engôrho zamakulwa omu lubâ, emyampi ekola yatyabulwa, emirasano y'amasholo n'emihêrho ya ngasi lubero.

⁴ Okwôla kwarhuma abantu boshi bakaz'ishenga mpu mâshi okwôla kubagerere kwinjâ.

Yasoni arhêra olugo, Epifani amuhima

⁵ Erhi emyanzi y'obunywesi ecilumira omu ci-hugo mpu mwâmi Antiyokusi afîre, Yasoni arhôla ngabo ciru erhali nka cihumbi ciguma, ayisha arhêra olugo bwifudukwe. Erhi abalanzi b'olugo babâ bamâhimwa, n'erhi olugo lubâ lwamârhôlwa, buzinda Menelasi ayâkira omu Akropoli.

⁶ Yasoni arhondêra buzira bwonjo okulibuza bene wâbo arhacikengêraga oku obunguke omuntu ayungukirakwo bene wâbo gwo muhona gulushire eyindi yoshi, ci yêhe arhôla bene wâbo nka bashombanyi bâge.

⁷ Câba mushâna, arhacihashaga okurhôla obwâmi nk'oku anali alâlîre, ashubûka n'enshonyi. Cazindâ, kwabâ kuyâka ayâkira e mwa Abâmoniti.

⁸ Byanacibâ ntyo obulyâlya bwâge bwahwêra aho: Ârhalihêkwa lubanja e kagombe k'Aretasi

mwâmi mumînya w'Abaharâbu, ârhaliyaka kurhenga omu lugo kujà omu lundi, ashimbulwîrwe n'abantu boshi, nyamashombwa bulya ahakanyire idini lyâge, muhivwa nka cishungu, mwîsi wa bantu b'ecihugo câge, na bene wâbo, akungushwa kuhika e Mîsiri.

⁹ Ye warhangag'ikaga bantu mwandu omu cihugo câbo, afira naye ihanga lya bene, e Lasedemoniya, ayijaga erhi analangâlire mpu nkaba okwôla kululizibwa nkaba kwarhuma balya bene yo bamulanga.

¹⁰ Ye walambikaga balya bantu mwandu babulaga cabisha, ntâye wamulakîre na ntâye wamushîbire, arhahikaga omu nshinda y'ababusi bâge.

¹¹ Erhi okwôla kumanyîkana emunda mwâmi ali, amanya mpu nkaba Obuyahudi bwamâgoma. Arhenga e Mîsiri anagunjire burhè, alwîsa anahima olugo.

¹² Arhegeka abasirika mpu banigûze buzira lukogo ngasi yêshi wankanarhinda omu maboko gâbo, ngasi yêshi wankanayâkira omu nyumpa.

¹³ Bamalîra ntyo emisole n'abashosi, abakazi n'abâna; banigûza abanyere n'orhubonjo.

¹⁴ Omubalè gw'abafire muli ezôla nsiku isharhu gwahika omu bihumbi makumi gali munâni. Muli bo, makumi anni ganigwa n'abandi bali nk'abôla bahêkwa bujâ.

Okuhagulwa kw'aka-Nyamuzinda

¹⁵ Ebwa kubà arhayumvagya arhîmûsirwe n'okwôla, acîshomya okujà omu ka-Nyamuzinda kakulu bwenêne omw'igulu lyoshi, ali

alongolînwe na Menelasi walyalyanyagya amarhegeko n'ecihugo.

¹⁶ Ayanka n'amaboko gâge gahemusire ebirugu bitagatîfu, agôla maboko gâge magalugalu akûlamwo enterekêro abandî bâmi bahongaga mpu bakuzemwo irenge n'obukulu bw'ahôla hantu.

¹⁷ Antiyokusi yêshi arhunda n'obucîbone omu bukengêre bwâge, buzira kucikengêra oku Nyakasane anakunira ntyôla mango masungunu erhi byâha bya bantu b'omu lugo birhuma n'oku okwôla kwo kwarhumire arharhang'ilola bwinjà ahôla hantu.

¹⁸ Acibâga barhali batumwîre erhi bunji bw'amabî gâbo burhuma, naye nka kulya Heliyodori walirhumirwe na mwâmi Seleкуси mpu ayish'ilâba embîko, ali arhangifendûlwa n'okukûlwa mw'obwo buhalanjisi bwâge.

¹⁹ Ci kwône Nyakasane acîshozire ahôla hantu erhi lubaga lurhuma, ci arhacîshogaga olubaga erhi aho hantu harhuma*.

²⁰ Co canarhumire ahôla hantu hashangîra n'olubaga amahanya gâlo nk'oku hanashangiraga buzinda obugale bw'aho; harhangig'ilekwa omu bukunizi bw'Ogala-byoshi, buzinda hashubigishakûlulwa erhi Ogala-Byoshi anywâna n'olubaga lwâge, hashubiyûbakwa omw'irenge ly'aho lya mîra.

²¹ Antiyokusi erhi abà amârhôla magerha

* **5:19 5, 19** -Nyamuzinda arhali mujà w'engeso z'Abayahudi. Kuli okwo lolà Yer 7, 14; Mrk 2, 27. -Nyamuzinda acîshozire olubaga lwîshogwa analujirira byoshi. -Ebyo binwa himanyîsize enkengêro z'Endagâno Mpyâhya.

cihumbi na magana gali munâni omu ka-Nyamuzinda acîshubirira duba duba e Antiyokiya erhi anajà akengêra muli obwo bucîbone bwâge omu murhima mpu nkaba anahashaga okuhindula obudaka bûmu ebè nyaja ya kuyôgwamwo mpu n'enyanya anayihindule budaka bûmu abantu bankalamamwo.

²² Oku bundi anacisînga abarhambo b'okulibuza olubaga: aha Yeruzalemu asigaho Filipo muburhwa w'e Frijiya, mubî kulusha owamuyîmanzagayo;

²³ aha Garizîmi, asigaho Andronika. Kuli abôla bombi Menelasi naye muntu mubî aka abâbo, owalibuzagya bene wâbo.

Oburhabâle bwa Apolonyusi

Menelasi aligwêrhe obuzigo oku bâbo Buyahudi.

²⁴ Na kandi Antiyokusi anacirhuma olya ka-heza Apolonyusi n'engabo y'abasirika bihumbi makumi †abirhi na babirhi mpu agend'iyîrha ngasi bantu bakulu boshi, anaguze abakazi bâbo n'abâna.

²⁵ Erhi ahika e Yeruzalemu, Apolonyusi arhangicîyêrekana nka muntu wa murhûla, anabêra ahôla buzira kadugundu kuhika olusiku lwa Sabato. Erhi abona bakola bali omu kurhamuka, aha engabo yâge emirasano.

²⁶ Na ngasi boshi banahulukaga mpu bagend'ilola kuli ebyôla, abanigûza, anacizunguluka omu lugo ajà ayîrha bantu mwandu.

† 5:24 5, 24 Buminya bwa Antiokusi obwo

²⁷ Ci Yûda Makabeyo, ye na bantu hôfi ikumi anaciyâkira omw'irungu, alama omwôla nka nsimba oku ntondo. Boshi n'abâbo barhalyaga bindi bici olurhali lubala mpu lyo balekihemuka.

6

Amahêro g'ecipagani omu cihugo

¹ Erhi kugera nsiku nsungunu, mwâmi anacirhuma mushosi muguma w'e Atena mpu agendisêza Abayahudi baleke okushimba amarhegeko g'ababusi bâbo, anabahanze okushimba amarhegeko ga Nyamuzinda omu kalamo kâbo.

² Mpu bahemuke banahemule aka-Nyamuzinda k'e Yeruzalemu banakârherekêra Zeusi w'e Olimpe, n'ak'e Garizîmi bakarherekera Zeusi w'omurhima mwinjà nk'oku abantu b'eyo banalicîfinjire.

³ Amabî galuga galusha olugero, ciru kwabà kuzibu bwenêne oku bantu okushubigalembere.

⁴ Bulya aka-Nyamuzinda kali kayunjwîre bya bugonyi n'ebindi bigalugalu, abapagani bakaz'icîsîmikizamwo haguma n'embaraga, ciru bakaziyankira abakazi omu hantu hatagatîfu, banakahêkamwo ebirhakwânîni okujamwo.

⁵ Oluhêrero nalo lwàli luyunjwîre nterekêro ngalugalu ziry zihanzîbwe n'amarhegeko.

⁶ Kurhankacihashikîne okukulikira olwa Sabato, erhi okulanga ziry nsiku nkulu z'ababusi bîrhu ciru n'okuhash'iderha oku omuntu ali muyahudi.

⁷ Obulagîrire bunene bwaruhuma Abayahudi bakaz'ishangîra kuli ezôla nterekêro

zakazâg'ijirwa ngasi mwêzi omu lusiku lw'okuburhwa kwa mwâmi; omu nsiku za Dionizo, bakazâg'ibasêza okuyambaliza ebimanè nk'oku binayôsire birhegesirwe n'okujà oku lugendo lw'okukuza omuzimu wa Dionizo.

⁸ Olushika lwanacigera omu cihugo c'Abagereki oku burhegesi bwa Ptolemeyo mpu Abayahudi banali omu bihugo bya hôfi boshi bakashimba eryo irhegeko n'okulya oku biryo birherekêre,

⁹ mpu banayîrhe ngasi boshi bahakanyire okushimba amarhegeko g'Abagereki. Ebyo byoshi byakamanyîsa abantu oku obuhanya bubali hôfi.

¹⁰ Ntyôla bakazi babirhi banacigwârhwâ erhi bamâkembûla abâna bâbo, bamanika abâna bâbo oku mabêre gâbo, babageza omu lugo lwoshi, bâgendibaloha enyanya ly'ebyôgo.

¹¹ Abandi banajâga omu lwâla boshi mpu bâge-ndijiriramwo olusiku lukulu lwa Sabato bwi-fulikwè, bagend'ibashobeka emunda Filipo ali, babayôca boshi bulya bamâyôboha okucîfungira erhi olwôla lusiku lurhuma.

Enylgirizo zirhenga omu malibuko

¹² Mpûnyire ngasi ab'ecîra citabu cakanahikakwo omu nfune bamanye bankanakumba omurhima erhi agôla malibuko garhuma, ci bamanye oku agôla malibuko gayishaga arhali ebwa kuherêreza ci ebwa kucêsa obûko bwîrhu.

¹³ Bulya Nyamuzinda arhalekerera abantu babî nsiku nyinji buzira kubahana, ci an-abayandagalize obuhane bwâge duba-duba, eco ciri cimanyîso c'obwinjà bwâge.

14 Nêci, erhi Nnâmahanga ahana agandi mashanja anarhang'ilinda mpu kuhika gabè gamâzôngwa n'amabî; arhali kwo arhujirîre ntyôla rhwêhe,

15 mpu lyo alekicîhola kuli rhwe, erhi amabî gîrhu garhaluka olugero lwâgo.

16 Ntyôla ntà mango arhukulakw'obwonjo bwâge, ci omu kubabalira anakabulire amalibuko nka cikwebo c'ebyâha, anayêreke olubaga lwâge oku arhalulekêrîri.

17 Rhwarhangikengêza ebyo binwa bisungunu, kushingânînage rhukulikize buno erya myanzi yîrhu.

Eleazari afîra idini

18 Eleazari, muguma w'omu bandisi barhangiriza, muntu wali okola mukulu omu maburhwa na mushamuka w'aha mwâge, banacimuyashamula akanwa, banamusêza mpu alyè enyama y'engulube.

19 Ci yêhe asîma okufà ahâli h'oku ba n'akalamo kahemusire, yêne ayisha ayîshire emunda ebirugu by'okubabaza biri erhi abà amâmeshera erya nyama,

20 nka kulya bankanajayo balya bantu bagwêrhe oburhwâli bw'okukabulira ebi obuzigire bw'akalamo bibahanzize.

21 Abâli bayimangîre okulya eby'enterekêro ngalugalu, bulya bayîshinigi boshi na Eleazari bamuhêka hâgo hâgo, bamuyinginga mpu arhumize anarheganye yênene ziryâ nyama anayêmêrîrwe okulya, ci mpu abè nk'owalya enterekêro nka kulya mwâmi anarhegekaga,

²² mpu lyo ashugunuka olufù, ogwôla murhima gw'obwonjo n'obwîra bajiraga boshi kurhuma.

²³ Ci yêhe arhanya kulya kushingânîne omushosi ogwêrhe amâburhwa gâge, oyu emyâka eri nk'eyâge ekola ekengêsa, kuguma n'emvi zâge na kulyâla ali n'akalamo kinjà kurhenga eburhò bwâge, ci bwenêne erhi akengêra oburhegesi bwa Nyamuzinda yênene, ashuza kuli okola koshi mpu buzira kucilegama bamurhume omu balinda-mboho.

²⁴ Erhi omu myâka nahika, kurhakkwânîni oku-fulika, lyo misole minji elekicîkêbwa mpu nkaba Eleazari omu myâka makumi galimwenda, ajîre omw'idini lindi lindi,

²⁵ n'erhi bankarhebwa kwanarhuma bahêkwa kubî erhi nie ntuma, hano mbâ namâbabêshera omu kulonza okufungira akalamo kakola kasungunu, na ntyôla obushosi bwâni nanabuhiramwo enshonyi n'obugalugalu.

²⁶ N'erhi nakayâka bunôla obuhane bw'abantu, mbè nafîre erhi ncirimwo omûka, ntakahashiyâka obuhane bw'Ogala-byoshi.

²⁷ Co cirhumire nkafà buno n'oburhwâli, nanayêrekana oku obushosi bwâni bunakkwânîne.

²⁸ Kandi, nanalêkera emisole olwiganyo lw'okulonza n'okuyêmêra okufà erhi marhegeko gîrhu minjà na matagatîfu garhuma. Erhi abâ amâderha ntyo akânandira yêne emunda birya birugu by'okubabaza biri.

²⁹ Abamuhekaga yo, obwîra bali bamugwêrhekwo embere, gwabâ mujina erhi bamâkunira n'ebyôla binwa aderhaga.

³⁰ Erhi akola ali hôfi h'okufà, ayisha aderha

erhi: Nnâmahanga ayishi byoshi bwinjà, amanyire yênene oku nankahashire okucîfumya, na bunôla nkolaga nalembera empîmbo za ndumîsa omubiri, ci omu iroho lyâni, nzilembîre n'enshagali erhi ye orhuma.

³¹ Oyo muntu anacifà ntyôla, n'olufù lwâge lwâbà lwîganyo lwa burhwâli na lwa bwôhere burhankayibagirwa oku misole n'oku lubaga lwoshi.

7

Bâna nda na nnina wâbo banigwa

¹ Muli ago mango banacigwârha bâna nda balondana boshi na nnina wâbo, mwâmi alonza okubasêza omu kubashûrha eminyuli na ebikanyi by'e mpanzi mpu balye enyama y'engulube n'obwo enahanzîbwe n'amarhegeko ga Nnâmahanga.

² Muguma muli bo anacirhenga omu kanwa, aderha oku izîno lya boshi erhi: «Bici ohûnyire na bici walonza okumanya kuli rhwe? Rhulonzize rhufè erhi kwo ahâli h'okuvuna amarhegeko ga ba Larha.»

³ Omu bukunizi bwâge, mwâmi anacirhegeka mpu emishirho y'ebyûma n'enyungu z'amîshi babidukumbuze.

⁴ Oku byanadukumbuka ntyâla, anacirhegeka mpu batwe olulimi lw'olya waderhaga okw'izîno lya bene wâbo, kandi mpu bagalimugogola oluhù lw'okw'irhwe, banamutwe ebirumbu omu masù ga bene wâbo na nnina.

⁵ Erhi abà amalêmba, mwâmi arhegeka mpu bamuyegezagye hôfi n'omuliro anacidwîrhe ayîsa,

mpu bamukalangire oku ngalingali anacidwîrhe ayîsa. Oku engalingali yakazâg'itumbûka mwo ehîsimbu hinene bwenêne, nabo bene wâbo boshi na nnina wâbo bakazihânana omurhima mpu bafè n'oburhwâli mpu:

⁶ «Nyamuzinda Nnâmahanga adwîrhe abona, anarhufîrre bwonjo nka kulya Mûsa anakude-sire omu lwimbo ahamîrizemwo bwenêne oku 'Ayish'ibabalira abarhumisi bâge'».

⁷ Erhi omurhanzi afà n'amalumwa ga bene agôla, owakabirhi naye bamuhira muli galya malumwa erhi babà bamâmugogola oluhù lw'okw'irhwe haguma n'e mvîri bamudôsa erhi alya ngulube lyo balekimubabaza omu birumbu by'omubiri gwâge byoshi.

⁸ Anacishuza omu lulimi lw'a babusi bâge, erhi: «Nanga!» Kwarhuma ababala ak'owa burhanzi.

⁹ Erhi akola arhengamwo omûka aderha erhi: «Eci cishahu wamârhukûlakwo omu buzîne bwa bano igulu, ci kwônene Mwâmi w'amahanga goshi ayishirhufûla arhuhè obuzîne burhahwa rhwamâfâ erhi kulanga amarhegeko gâge kurhuma.»

¹⁰ Erhi oyôla afà, bababaza owa kasharhu. Owakazâgibayîrha ahûna oyo mwâna mpu alêrhe olulimi n'amaboko, naye anacibilêrha duba duba.

¹¹ Anaciderha n'oburhwâli bwoshi, erhi: «ebi birumbu byâni nabihâbagwa n'Ow'empingu, ci nkolaga mbigayire erhi kulanga amarhegeko gâge kurhuma ndangâlîre oku emwâge nashu-biyîsh'ibikûla».

¹² Mwâmi yêne n'aba bâli boshi, basômerwa n'oburhwâli bw'oyôla mwâna; wakâg'igayaguza

amalumwa.

¹³ Erhi ayûs'ifâ, owa kani naye bamurhogeza muli galya malumwa.

¹⁴ Embêre arhengemwo omûka aderha erhi: «Iragi lyâbo abayîrhwa n'abantu nka alangâlîre Nnâmahanga n'oku baciyyishifûlwa naye! Ci kuli we, orhakabona Obufûke bw'o buzîne bw'ensiku n'amango.»

¹⁵ Banaciyisha badwîrhe owa karhanu naye bamubabaza.

¹⁶ Ci anacimôlera mwâmi amasû aderha erhi: «Ciru akabâ nâwe kufâ wânafê, ogwêrhe obuhashe omu bantu, n'oku olonzize kw'onajira, ci orhamanyaga mpu ishanja lîrhu linakolaga lilekerirwe lwoshi na Nyamuzinda.

¹⁷ Kuli we olinde kwône, wabona kurhi obuhashe bwâge bwakujugumya we n'iburha lyâwe.»

¹⁸ Enyuma zâge banacilêrha owakalindarhu. Erhi akola ali omu kâga k'okufâ aderha erhi: «Orharhebagwa: rhwêne rhucîlêrhîre okûla bulya rhwagomîre Nyamuzinda; kwo kudwîrhe ebîra by'okurhangâza byoshi.

¹⁹ Ci nâwe orhamanyaga mpu orhakahanwa, ene olonza okulwîsa Nyamuzinda.»

²⁰ Nnina wâbo, mukazi wa kurhangâza bwenêne, anayôrha ntyôla buzira kuzunguluka irhwe, omu kubona abâna bâge boshi bahwa omu lusiku luguma, analembere kulya kwoshi bulya alangâlîre Nnâmahanga.

²¹ Ngasi mwâna wâge yêshi anakazimuhà omurhima omu lulimi lw'emwâbo ayunjula

enkengêro nyinjà oku murhima analanga bulya burhwâli bw'omurhima gw'omukazi w'okunali.

²² Akazibabwîra, erhi: «Ntamanyaga kurhi mwayîshaga omu nda yâni arhali nie namuhâga iroho n'obuzîne, arhali nie namuhâga ebirumbu by'omubiri gwinyu.

²³ Lulema w'igulu, ye walemaga ngasi bûko bwa bantu, ye wanalemaga ebintu byoshi, amugalulira yêne oku bwonjo bwâge, amugalulira iroho n'obuzîne bulya mwamâcigaya mwenene erhi kulonza okushimba amarhegeko gâge kurhuma.»

²⁴ Antiyokusi amanya mpu nyamukazi amâmugayaguza, aclkebwa mpu nkaba omu binwa byâge muli eby'okumugayaguza. Oku olya murhorhò aciri mw'omûka, arhondêra okumuyinginga anamulaganya n'endahiro nzibu mpu omujira muny'iragi na mugale kulusha erhi ankaleka amarhegeko g'ababusi bâge, mpu anamujira mwîra wâge amuhè n'emikolo minene omu cihugo.

²⁵ Kulya kubà olya mwâna ebyôla binwa bya mwâmi arhabihiragamo ihuzihuzi, mwâmi arhondêra okubwîra nyamukazi mpu ahè omugala amahano gamuciza.

²⁶ Erhi abà amarhama amuyinginga, nyamukazi ayêmêra oku aha omwâna wâge amahano.

²⁷ Anaciyêrekera emunda omugala ali anadwîrhe ashekera oyôla mwîsi, akâbwîra omugala omu lulimi lw'ababusi bâge, erhi: «Mwâna wâni ombêre obwonjo nie nakuhêkaga myêzi mwenda omu nda yâni, nie nakuyonsagya

myâka isharhu, nie nakuleraga, nakulîsa nanakuhisa muli ogûla mujunja olimwo buno.

28 “Nkulahirîze mwâna wâni, olole empingu n’igulu, olole ebibà yo byoshi, omanyè oku Nyamuzinda abilemire arhakolêsagya cici n’oku abantu nabo kwo banalemagwa ntyôla”.

29 “Orhayôbohaga oyôla mwîsi, ci ohêke bakulu bâwe irenge, oyêmere ofê lyo nyishikushanga; mweshi na bakulu bâwe oku bwonjo bwa Nnâmahanga”.

30 Oku nyamukazi acidwîrhe aderha ntyâla, nyamwâna anaciderha erhi: «Bici mwacilinda? Ntankayumva okwôla mwâmi antegesire; nashimba amarhegeko Mûsa asigiraga ba Larha.

31 “Nâwe we walonza kurhi wankalibuza Abayahudi n’amalumwa ga ngasi lubero, orhafume okuboko kwa Nyamuzinda”.

32 “Bulya rhwono, bubî bwa byâha bîrhu obûla bwaruhuma rhwababazibwa okuli nk’oku”.

33 “N’akabà omu kurhuhana n’okurhuyigîriza, Larha Nnâmahanga ozîne alonzagya okurhuyumvîsa muli kasanzi kasungunu, kurhi akunira, ci ashubiyumvanya n’abarhumisi bâge”.

34 “Ci we ndyâlya na muntu mugalugalu omu bantu boshi, orhacibonaga orhanacivunaga okuli nka kw’isirhe okubona wajêjêrhwa n’obulangâlire bw’okuyîrha abarhumisi ba Nnâmahanga”.

35 “Bulya orhacifuma obuhane bw’Ogala-byoshi, olya oyishi ebintu byoshi”.

36 “Bene wîrhu, ene babà bamalembêra amalumwa ga kasanzi kasungunu konene, bunôla bakola balungîne na Nyamuzinda omu kalamo karhahwa; ci kuli we, hano

Nyamuzinda akutwîra olubanja wahâbwa obuhane bunakwânîne obucîbone bwâwe”.

³⁷ “Oku bwâni kuguma na bakulu bâni, mpanyire omubiri gwâni n’obuzîne bwâni erhi marhegeko g’ababusi bâni garhuma, nsengîre Nnâmahanga nti ababalire olubaga lwâge, anakuhise oku kuhamîriza oku yêne ye Nyamuzinda w’okuli hano ôbà wamârhang’ilibuka n’amalumwa n’ebi akurhimbakwo”.

³⁸ “Mâshi oburhè bwa Nyamuzinda rhwanali rhukwânîne, buyûrhire muli nie na muli bakulu bâni obwâli bwamâfunyâza olulimi lwîrhu!”»

³⁹ Mwâmi ayâka n’obukunizi arhegeka mpu oyôla ababazibwe kulusha abà bo, bulya okwôla anakazâg’imushekera kwamulumîsize bwenêne.

⁴⁰ Oyôla naye afà n’ogôla murhima gwâge gucîre, acîhira lwoshi omu maboko ga Nnâmahanga.

⁴¹ Buzindazinda nyamukazi naye afà enyuma ly’abâna bâge boshi.

⁴² Erhali myanzi minyi eyôla oku biyêrekîre ebiryo by’abazimu n’amabî ga ngasi lubero g’Antiyokusi.

V. Okuyôbôla aka-Nyamuzinda n’okuhima kw’Abayahudi

8

Obuhimanyi burhanzi bwa Yûda Makabeyo

¹ Yûda Makabeyo boshi n’abâbo bakâjà banyombôkera omu bishagala budufu bajiremwo ihano haguma na bene wâbo, bajà bayûshûkakwo

ngasi bandi banali bacigwêrhe obushibirizi omu bwôrhere bw'Abayahudi. Bashûbûzanya ntyôla hôfi ha bantu bihumbi ndarhu.

² Banakashenga Nnâmahanga mpu alange olubaga lwâge omu igulu lyoshi ludwîrhe lwahinagulwa n'amagulu, mpu anababalire n'aka-Nyamuzinda kâge kahemulagwa n'abantu bagalugalu,

³ mpu ababalire n'olubaga luli hôfi h'okusherêzibwa, anayumvîrhize omusengero gw'omukò gudwîrhe gwalakira emunda ali.

⁴ Mpu akengêre kulya bayîrhaga abâna barhorhò koshi n'ebijâci bajaciragamwo izîno lyâge mpu ayêrekane obukunizi bwâge kuli abôla bantu babî boshi.

⁵ Erhi abà akola agwêrhe engabo y'abantu, akola asimisire bwinjà, Makabeyo ashuba ntakalalwa oku mashanja, bulya obukunizi bwa Nyakasane bwamâhinduka bwonjo,

⁶ akaziyisha acîhunike câligumiza oku lugo n'oku bishagala, abidûlike muliro, ahire abalanzi halya hantu bankanahash'ilangira, bashandabanya ntyôla abashombanyi mwandu.

⁷ Budufu lyo akazâgigendilwa ntyôla. Emyanzi y'oburhwâli bwâge yalumîra hoshi hoshi.

Makabeyo acandabukakwo Nikanori n'abâbo barhambo

⁸ Filipo arhalegamaga okubona kurhi oyôla muntu ajâ ayôloloka, oku okuhimana kwâge kuli kwa ngasi lusiku; anaciyandikira Ptolemeo, murhambo wa musirika w'e Sele-Sîriya n'e Fenisiya mpu arhabâle mwâmi.

⁹ Ptolomeyo arharhindiraga, arhuma Nikanori mugala wa Patrokle muguma w'omu barhonyi ba mwâmi, amuhà n'engabo ya bantu bihumbi makumi abirhi barhengaga omu mashanja manji mpu bagendimalîra olubaga lwa'Abayahudi lwoshi; amuhirakwo Gorigiasi murhambo mukulu w'abasirika na mulenga bwenêne w'entambala.

¹⁰ Nikanori ali alangâlîre ntyôla oku omu kuguza abajà agwârha omu Buyahudi, alêrhera mwâmi empyûlo y'amagerha bihumbi bibirhi oyo mwâmi alicigwâsirwe okulyûla Abaroma.

¹¹ Anaciyandikira duba duba ebishagala byanali oku burhambi bw'enyanya mpu bayishe bagule abajà b'Abayahudi, mpu ayishikabahà bajà makumi gali mwenda oku igerha liguma: Arhali amanyire oku obuhane bw'Ogala-hyoshi bwankamuyishira.

¹² Erhi Yûda ayumva oku Nikanori akola ali hôfi, anacimanyîsa abâbo oku eyôla ngabo ekola ebalî hôfi.

¹³ Oku bundi balya b'oburhwâli burhagwêrhi ntege na balya barhalibagwêrhe buyêmêre oku bushinganyanya bwa Nnâmahanga, baciyaîkira bacijira handi handi.

¹⁴ Abandi baguza ehi balibagwêrhe ngasi ehi bali bacisigaline, na muli agôla mango erhi banashenga Nnâmahanga mpu alole abôla Nikanori ali amâguza ciru embere entambala erhondêre,

¹⁵ mpu ciru akabà arhali bônene barhumire, alole erya ndagâno alagânanaga boshi n'ababusi bâbo, na bulya izîno lyâge litagatîfu lyaderhîrwe kuli bo.

16 Makabeyo erhi abà amâshûbûza balya boshi banali bacisigîre; abahà omurhima mpu bamanye barharhînyaga omushombanyi, barhanarhemukaga embere z'ogwôla mwandu gw'amashanja gabarhabâlîre buzira igwârhiro ci mpu balwe n'oburhwâli,

17 mpu bakazibona kulya banyagagwa kwoshi n'abasîrhe b'abagalugalu, bulya bahemula kwoshi ahantu hatagatîfu, oku bahenyeraga olugo amaligo, balunyaga, balucêsa, n'engeso z'abashakulûza bazihirigisa.

18 Anaciderha erhi abôla bacîkubagira emirasano n'oburhwâli bwâbo; ci rhwono muli Nyamuzinda Ogala-byoshi olya wankahash'ihenangula na cimanyîso ciguma abashombanyi bîrhu n'igulu lyoshi, oyôla ye rhuheziremwo obulangâlîre bwîrhu.

19 Anacibarhondôlera ebirhangâzo Nyamuzinda ajirîre ba shakulûza bâbo na kurhi amango ga Senakeribu, bihumbi igana na makumi gali munâni gaherêrekeraga,

20 kurhi omu ntambala Abayahudi batulagakwo Abanyagalati omu Babiloni, Abayahudi bakozya eyôla ntambala bali bihumbi munâni byônene haguma na haguma na bihumbi bini bya Banya-Macedoniya, byashandabanya bihumbi igana na makumi abirhi g'abashombanyi, oku burhabâle bwarhenga e mpingu, banaciyunguka bwenêne.

21 Erhi abà amâbahà omurhima ntyôla amânabayêmêza okufîra amarhegeko n'ecihugo câbo, engabo yâge ayigaba mwo bikêmbé bini.

22 Kuli ngasi cikembe ahirakwo mwenewâbo

muguma mpu acikulire, bo Simoni, Yozefu na Yônatani, akabà ngasi muguma cihumbi na magana arhanu ga bantu.

²³ Arhegeka mpu Ezra asome omu Citabu Citagatifu; n'erhi abà amâbahà akanwa balwamwo, erhi: «oku burhabâle bwa Nyamuzinda!», anacirhôla ecikêmba ca burhanzi anacicîrhunika wa burhangiriza kuli Nikanori.

²⁴ Ogala-byoshi abarhabâla, bayîrha kulusha bihumbi mwenda bya bashombanyi, babahirakwo ebibande na banji omu bantu ba Nikanori, bafunyâla bakûla omulindi bayâka.

²⁵ Banacinyaga n'ensaranga za balya bali bayishire mpu babagule. Erhi bayûs'ikungusha ababisha kulî bwenêne,

²⁶ bashubiyisha bahindamusire, amango gabacîka bulya gali malâliro ga Sabato; co carhumire barhacibasbimbulula.

²⁷ Erhi babà bamâtungôla bamânarhôla emirasano y'abashombanyi, barhangira okukuza olwa Sabato, bakuza banavuga Nnâmahanga omunkwa ye wabalikûzagya omu kubayêreka ecimanyîso cirhanzi c'olukogo lwâge.

²⁸ Erhi olwa Sabato lugera, banacigabira ngasi banyazirwe ebintu byâbo, kuli erya minyago; bahà abakana n'enfûzi, nabo bônene n'abâna bâbo bagabâna e byasigalaga.

²⁹ Erhi okwôla kuhwa, boshi n'izû liguma basengera Nyakasane Munyabwonjo mpu ababalire lwoshi abarhumisi bâge.

Timoteyo na Bakidesi bahimwa

³⁰ Bashubiyîrha bandi bihumbi makumi abirhi omu ngabo yali edwîrhwe na Timoteyo boshi

na Bakidesi, banarhôla enyumpa zâbo nzibunzibu z'okulwîra mwo. Bagabâna eminyago yâbo bayitwamo bigabi bibirhi: cigabi ciguma kuli bo bônene n'ecindi oku nfûzi n'abakana, n'abalinyazirwe ebyâbo boshi n'abashosi.

³¹ Banacirhôla emirasano yâbo bayibîka bwinjinjâ ahantu hakwânîne, ebyasigalaga oku minyago banacibihêka e Yeruzalemu.

³² Bayîrha omusirika w'omurhambo w'Abaharâbu wali lusize Timoteyo; ali muntu mubî bwenêne, ali amâjirira Abayahudi mabî manji.

³³ Agôla mango oku bali bajir'olusiku lukulu lw'okwôla kuhimana kwâbo, Kalisteni n'abâbo baguma, bwo bayôcagya emihango mitagatîfu y'aka-Nyamuzinda, erhi babâ bamâyâkira omu hiyumpa hisungunu, babayôkera mulya hiyumpa, ntyôla abôla bantu bahâbwa oluhembo lw'amabî gâbo.

Nikanori abunga anacîyûnjuza

³⁴ Olya Nikanori, kaheza-ngabo wali wamâyumvikana na barhimbûzi cihumbi mpu abagulize Abayahudi,

³⁵ abantu akâg'icîkêbwa mpu bali ngonyi bamubonêsa nshonyi oku burhabâle bwa Nnâmahanga. Nikanori ahogola emyambalo yâge y'obukulu anarhôla enjira ajâ asheshera omu mashwa nka mujâ wayâka, buzira kulusibwa n'omuntu, ajogonjera yênene omu Antiyokiya, arhanacigwêrhi bulangâlire buci bw'okubona engabo yâge.

36 Owalihizire mpu ayishiyunjuliza empongano mwâmi aligwâsirwe okuhongera Abaroma omu kuguza abajà b'e Yeruzalemu, ye wajirage amanyîsa boshi oku Abayahudi bajira obalwîra, n'okwôla kwo kurhuma barhankagagajwa, bulya banashimbe amarhegeko bahâbagwa.

9

Okufà kwa Antiyokusi Epifani

¹ Muli agôla mango, Antiyokusi ayagaluka omu nshonyi, arhenga omu bihugo by'e Persi.

² Bulya erhi abà amâjà omu lugo luderhwa Persepoli arhangira okugendihagula ebirugu by'aka-Nyamuzinda n'okunyaga olugo, kuli okwo engabo yashagamuka yazukira oku mirasano, Antiyokusi acàndabukwakwo, akubûka n'enshonyi.

³ Amango ali omu cihugo c'Ekbatani bamubwîra kurhi byabîre kuli Nikanori n'oku ngabo ya Timoteyo.

⁴ Yêshi oburhè bwamugwârha bwalonz-imuyîrha, akâlonza kurhi acîhôla oku Buyahudi kuli balya barhumaga ayâka. Arhegeka owajà agendêsa engâlè yâge mpu alikûle buzira kuyimanga lyo bakanya, n'obwo bucîranuzi bwa Nyamuzinda bwâli bumuhârîne, bulya ayishaga ahiga omu bucîbonyi bwâge erhi: «Hano mpika aha Yeruzalemu, olugo lwoshi nalujira nshinda ya Buyahudi».

⁵ Ci, Nyakasane Nyamuzinda w'Israheli, abona ngasi kantu, amurhimbakwo erhabonekana

erhanayishi bafumu. Oku anayûsihiga ebyôla ayumva amalumwa garhankabona bufumu omunda, bakerêhera.

⁶ Okwôla kwo anali ashingânîne, bulya agezize abandi mw'omusisi n'amalibuko ga ngasi lubero, galya garhankamanyiderhwa. Ci obucîbone bwâge burhaderhaga mpu bwankanyihakwo.

⁷ Ngasi mango, muli obôla bucîbone, erhi n'obukunizi bwâge bwajà bwaluga anayisha ahigira Abayahudi anayisha arhegeka mpu bakanye duba, lêro câligumiza ahirima kw'erya ngâlè yayishaga yabomborogana bulibirha, n'okwôla ahirimaga kwâli kubî kuhika ebirumbu by'omubiri gwâge byoshi byalemala.

⁸ Owayishaga amanya omu bucîbone bwâge mpu nkaba anarhegeka omulaba gw'omu nyanja, owajaga akengêra mpu nkaba yeki anagerera amarhwehwe g'entondo omu munzâni, lêro akwêbwa okw'idaho, bamujagajagira oku ncingo. Okwo kwayêrekana obuhashe bwa Nyamuzinda embere z'abantu boshi.

⁹ Ciru omubiri gw'eyôla ndyâlya gwakazirhengamwo emivunyu, oku acizîne, omubiri gwâge gwakazivonyôngoka, eminyafu yakavônyoka omu malumwa manji bwenêne n'akabayo kayishaga kamurhenga mwo kakâyihika engabo yoshi.

¹⁰ N'oyôla wayishaga wamanya embere mpu nkaba anahuma oku nyenyêzi z'emalunga, lêro abula ciru owankamuhêka erhi kabayo kâge karhuma.

¹¹ Lêro erhi ayumva yêshi amâyuyûkirwa, arhondêra okurhengamwo bulya bucîbone

bwâge, arhondêra okubona ebintu byoshi bwinjâ erhi munyuli gwa Nnâmahanga gwakazâgiyûshûla ago malumwa gurhuma.

¹² N'ebwa kubà ciru na yêne arhankacilembire ebyôla bihulu, aderha, erhi: «kukwânîne okucîhira idako lya Nyamuzinda, kunali busha okucîgerera kuli ye erhi okucîgerera oku bunyamuzinda* bwâge».

¹³ Ci kwône eyôla ndyâlya yakazishenga Nyakasane orhankacimubabalira,

¹⁴ alagânana agôla mango mpu aleka olugo lutagatîfu buzira kadugundu, lulya alibirhiragayo mpu alujira bwâmwa analuhindule nshinda,

¹⁵ ye wahigaga mpu kuhika Abayahudi abajire nka Bagreki, mpu irhondo barhabonaga aha babishwa, mpu bakabulirwe erubala bône abâna bâbo nka nyama zikwêbwa erubala mpu ebinyunyi n'ensimba zirye.

¹⁶ Alagânana mpu ayishihira enterekêro nyinjinjâ muli kalya ka-Nyamuzinda katagatîfu arhangigihagula, mpu ciru agalula binji kulusha birya birugu bitagatîfu ayankaga, mpu yêne agule ngasi binayêrekîre enterekêro.

¹⁷ Ciru mpu yêne ahinduke muyahudi anajè agera ngasi hantu n'okumanyîsa obuhashe bwa Nyamuzinda.

* **9:12 9, 12** «bunyamuzinda» bwa Nnâmahanga, kwo kubà ye walemaga yena rhegeka byoshi; hali obumuntu bwîrhu rhwe bantu rhumushiga bulya rhwahâbagwa obuzîne, rhumoleka obwo bwinjâ n'obulenga bw'obunyamuzinda bwa Nnâmahanga îshe Omugala na Mûka Mwimâna, bwo buguma bwa Nyamuzinda muguma dolodolo, lolâ Yesha'yahu 45

*Antiyokusi ayandika amaruba arhumira
Abayahudi*

¹⁸ Kulya kubà amalumwa gâge garharhûliriraga, bulya alikwo akanwa ka Nyakasane, erhi abona oku ntaho acilangâlire, ayandikira Abayahudi agâla maruba gakulikîre gali gayandisirwe nka musengero n'ebinwa byalimwo by'ebîra:

¹⁹ «Oku Buyahudi bakengwa, oku banyacihugo, akalamo n'omurhûla gwa mwâmi Antiyokusi.

²⁰ Akabà mweshi muyôsire bwinjà kuguma n'abâna binyu, akabà ebintu binyu bigende-sire bwinjà nk'oku mwankanacîfinja, mvuzire omunkwa bwenêne, mpizire obulangâlire bwâni empingu.

²¹ Oku bwâni niono, ndambukire oku ncingo buzira misî mici, ndwîrhe nakengêra n'ecifufu emurhima obukuze, irenge nabonaga mwanyêreka emwinyu. Ganôla mango narhenga omu bihugo by'e Persi n'obûla namâgogomerwa n'endwâla, mbwîne oku kuli kwinjâ okushîbirira omurhûla gwa ngasi muguma.

²² Arhali ebwa kubà namâkumba omurhima, kali ngwêrhe obulangâlire bw'okurhenga muli eyîra ndwâla.

²³ Ci, omu kubona amango larha ajanaga e ngabo yâge omu bihugo by'enyanya, asiga amanyîsize ndi wankayîma omu byâge,

²⁴ mpu lyo nk'obuhanya erhi bwankayisha, nîsi erhi gundigundi mwanzi mugalugalu, abantu boshi b'omu cihugo erhi bakamanya oku bayîmisire balekijamwo akavango.

²⁵ N'omu kubona oku abâmi rhuyûbakînwe nabo, boshi n'abaluzi b'abalungu, badwîrhe bayunjayunja amango, co cirhumire ndesire oku mugala wâni Antiyokusi ye mwâmi, oyu nakazagisigira banji muli mwe amango najaga nageragera omu bihugo byâni by'enyanya, nam-bakômêrize ye, nnamuyandikire agâla maruba mayandike ahâla.

²⁶ Mmuhûnyire nnansengîre nti ngasi muguma omu kukengêra aminjà namujirire yêne nîsi erhi n'abandi caligumiza, obukenge mungwêrhekwo munabulange kuli mugala wâni.

²⁷ Bulya ndangâlîre nti akanashimba obu-lonza bwâni bwinjà, mwalama mweshi naye n'omurhûla.»

²⁸ Ntyôla kwo oyôla kaheza, eyôla ncuku, omu kulabanjira n'amalumwa madârhi, agali nka galya ajaga alibuzamwo abandi, ntyôla kwo afîrîre omu cihugo c'ihanga, afîra omu ntondo, ayîrhwa n'obuhanya budârhi.

²⁹ Filipo wali mwîra wâge wa kurhenga mîra e burho bwâbo, ayisha alusize ecirunda câge ci erhi aciyôboha omugala Antiyokusi, acîyâkira e Mîsiri emwa Ptolemeyo Filometori.

10

Aka-Nyamuzinda kacêsibwa

¹ Oku bundi Yûda Makabeyo boshi n'abâbo barhondêra okushakûlula aka-Nyamuzinda n'olugo.

² Bashâba empêro z'abapagani bali bamâyûbaka omu mihanda n'omu hantu hatagatîfu.

³ Ntyo erhi babà bamâcêsa ahantu hatagatîfu, bashubiyûbaka olundi luhêrero, kandi balasha omuliro omu ibuye, bayanka kuli gulya muliro bakagukoleza oku nterekêro, erhi baligi na myâka ibirhi barhajira ntyôla, barhondêra okutumbûsa enshangi, okukongêza amatara, n'okurherekêra emigati.

⁴ Erhi babà bamâyûsa okwôla, bafukamiriza, bashenga Nnâmahanga mpu mâshi irhondo arhacibarhumiraga mabî ga bene agôla, n'erhi kandi bankashubihirima, mpu mâshi anabahanûle n'olukogo, amanye arhacibahânaga omu maboko g'abashombanyi.

⁵ Olusiku aka-Nyamuzinda kahemulagwa n'abashombanyi, olwo lusiku lwo kanacêsibwemwo, zâli omu nsiku makumi abirhi n'irhanu z'omwêzi gwa Kisleu (cambasè).

⁶ Boshi bageza nsiku munâni erhi bajira olwo lusiku lukulu, nka kulya banajira oku lusiku lukulu lw'Amahêma, bakakengêra oku harhacigera nsiku erhi badwîrhe balâla omu ntondo, omu lwâla nka nsimba z'erubala.

⁷ Co carhumaga erhi babà bamâyambala ebishâkè n'amashami g'emirhi minjinjà, n'emishugushugu omu nfune, barhondêra okukuza n'enyimbo olya wabahâga obulyo bw'okushub'icêsa ahantu hatagatîfu.

⁸ Banaciyandika irhegeko, banalimanyîsa omu cihugo coshi mpu ngasi Muyahudi akazikuza ngasi mwâka ezôla nsiku.

VI. Yûda alwîsa abalungu na Lisiyasi murhwâli wa Epatori

⁹ Byanacibà ntyôla aha kufà kwa Antiyokusi oderhwa Epifani.

¹⁰ Rhukolaga rhwaderha oku biyêrekîre Antiyokusi Epatori, mugala w'eyôla ndyâlya, rhwanashambâla hitya oku mabî gadwîrhwe n'eyôla ntambala.

Omurhondêro gw'obwâmi bwa Antiyokusi Epatori

¹¹ Erhi anajà oku ntebe, ayirukira ajira Lisiyasi murhindisi w'ebintu byâge byoshi, ye wanaligi murhambo w'e Sele-Sîriya n'e Fenisiya.

¹² Kulya kubà Ptolemeyo oderhwa Makroni ye wali murhangiriza w'okubona kurhi Abayahudi badwîrhe balibuzibwa, alonza okubarhegeka n'obushinganyanya n'omurhûla.

¹³ Okwôla kwarhuma agend'ishobekwa bushabusha n'abîra ba mwâmi emunda Epatori ali; na kandi ngasi mango bakazimuderha mulenzi bulya alesire Cipro alangisibagwa na Filometori, n'oku alunganaga na Antiyokusi Epifani, erhi abona oku kuli kwa busha okulama buzira irenge acîhà obwôge afà.

Gorigiyasi n'enkûta z'e Idumeya

¹⁴ Oku Gorigiyasi anabà murhambo w'engabo y'abalwî b'aho ntyâla, arhôla emirhwe y'okujuhwa na ngasi mango akâlonza obulyo bw'okulwîsa Abayahudi.

¹⁵ Kuguma naye, abantu b'e Idumeya, bulya bali bagwêrh'enyumpa nzibu nzibu

z'okulwîramwo zanali ahantu hinjà, nabo bakayôrhabalibuza Abayahudi; bakayankirira ngasi banakazagiyisha bayâka e Yeruzalemu, bakâyôrha basholoshonza Abayahudi.

¹⁶ Abantu ba Makabeyo erhi babà bamâshenga boshi haguma mpu Nyamuzinda abarhabâle, bahamira kuli zirya nyumpa nzibunzibu z'ab'e Idumeya.

¹⁷ Bazirhabâlira n'oburhwâli bunene, bazinyaga, banacandabukakwo abakazâgilwîra omu byôgo boshi; bakanigûza ngasi yêshi wanakazâgirhinda omu maboko gâbo, bayîrha bantu bihumbi makumi abirhi na kulusha.

¹⁸ Bantu bihumbi mwenda bayâkira omu mitungo ibirhi mizibuzibu bahêkamwo n'ebi bakwâninemwo byoshi.

¹⁹ Makabeyo asiga halya Simoni na Yozefu boshi na Zakeyo na ngabo erhali nyi mpu babalinguze, naye akanya aj'ahandi h'okurhabâlira kwa dubaduba.

²⁰ Ci abantu ba Simoni, barhebwa omu kuziga ensaranga na baguma muli balya bali bayâkire omu mitungo. Erhi babà bamâhôngerwa mafundo bihumbi makumi gali nda, baleka baguma muli bo mpu bayâke.

²¹ Erhi bamanyîsa Makabeyo okwôla byabîre, ahamagala ihano ly'abarhambo bâge, ashobeka balya bantu mpu kurhi bajagiguza bene wâbo, omu kuhongerwa ensaranga balîkûla abashombanyi.

²² Oku bundi anacirhegeka mpu bayîrhe abôla bantu balenganyagya ntyôla, ho na halya arhôla erya mitungo oku yanali ibirhi.

23 Agendêsa bwinjà omukolo gwâge gw'okulwa, ayîrhira muli erya mitungo yombi bantu bihumbi makumi abirhi na kulusha.

Okuhimwa n'okufà kwa Timoteyo

24 Ci kwônene Timoteyo olya warhangig'ihimwa embere na Abayahudi, erhi abà amâshubishubûza omwandu gw'abasirika b'omu bindi bihugo amânagend'irhiza abasirika banyakulwîra oku nfarasi omu Aziya, ayisha akola ali humbârhaza Obuyahudi n'emirasano yâge.

25 Erhi bayumva oku ayîruka, abantu ba Makabeyo barhondêra okushenga Nyamuzinda, bacîshîga oluvù omw'irhwe, bayambala na sunzu.

26 Agôla mango bali embere za Nyamuzinda, bakazishenga banafukamire embere z'oluhêrero mpu Nyamuzinda arhabâle, mpu abè mushombanyi w'abashombanyi bâbo nka kulya irhegeko linalaganyire.

27 Erhi bayûsa okushenga, barhôla emirasano yâbo bayiyêgûla n'olugo, erhi bahika hôfi n'abashombanyi, bayimanga.

28 Erhi izûba lishalâla, bakoza entambala olunda n'olundi, baguma bacîkubagira bwenêne oburhabâle bwa Nyamuzinda kulusha obulenga bw'amatumu, abandi bacîkubagira emisî yâbo yonene.

29 Erhi entambala ekula abashombanyi babona kurheng'emalunga, bantu barhanu bali oku nfarasi banayisha balaza nka nkuba, bajà embere z'e ngabo y'Abayahudi, ezo nfarasi erhi zirimwo ebyûma by'amasholo.

³⁰ Babirhi mulibo erhi babà bamâhira Makabeyo ekarhî kâbo, bamucikiriza n'emirasano yâbo mpu arhag'ibandwa, na muli agôla mango bakaz'ibanda abashombanyi emyampi n'emilazô bahûrha, bayunjula ntemu boshi bagukumuka.

³¹ Bantu bihumbi makumi abirhi na magana arhanu omu banyakulambagirira amagulu, n'abandi banyakulwîra oku nfarasi magana gali ndarhu bafà ntyo olwo lusiku.

³² Timoteyo ayâkira ahantu hazibuhazibu haderhwa Gazara, aha omukulu w'abasirika bâge w'entwâli ye Kereasi ali.

³³ Abantu ba Makabeyo n'oburhwâli bunene bagorha ahôla hazibuzibu nsiku inni.

³⁴ Ebwa kucîkubagira ahôla bali, barhondêra okujâcira Nnâmahanga n'okuderha ebinwa bi-galugalu.

³⁵ Erhi olusiku lwa karhanu lucânûla, bâna ba misole makumi abirhi omu bantu ba Makabeyo erhi balumwa n'ebyôla bijâci, bahamira n'oburhwâli bw'akirumè oku côgo n'obukali buli nka bwa nsimba, bayisha batumirha eyi n'eyi ngasi yêshi banashimânaga e mbêre zâbo.

³⁶ Abandi bashona barhêra abôla bali bagosîrwe omu kugerera olundi lunda, badûlika omuliro kulya mitungo batwâna ebibêye, bayôkerakwo balya bakazâg'ijâcira Nnâmahanga ozîne; abandi babasa enyumvi, bahà eyindi ngabo yalisigîre aha yagera, banacinyaga lulya lugo.

³⁷ Erhi bashimâna Timoteyo acîfulisire omu iriba, bamuyîrhiraho boshi na mwene wâbo Kereasi na Apolofani.

38 Erhi bayûs'ihima ntyo, bakuza Nnâmahanga n'enyimbo banavuga omunkwa emw'Owabumbaga Israheli minjà anamuhà oburhwâli.

11

Entumba ntanzi ya Lisiyasi

¹ Erhi kugera nsiku nsungunu, Lisiyasi wali mulezi na mwene wâbo mwâmi, na mwimangizi w'amahano g'oburhegesi bwâge goshi, ashombwa erhi ebyôla byâbâga birhuma,

² anacishûbûza hôfi ha bantu bihumbi makumi gali munâni n'abanyakulwîra oku nfarasi bâge boshi anacijà emw'Abayahudi, erhi alangâlîre mpu ahindula ecihugo citagatîfu cibè cihugo cirhegeke n'Abagreki.

³ Mpu ayishijira aka-Nyamuzinda kakâjira em-pongano nka kula ezindi nyumpa z'oburherekêre zinajira omu cihugo n'okuguza ngasi mwâka ecikono c'omudâhwa mukulu; buzira kulola obukulu n'obuhashe bwa Nyamuzinda.

⁴ Ayishaga acîkubagîre ebihumbi by'abasirika bâge bagenda n'amagulu, n'ebihumbi by'abandi bagenda oku nfarasi n'amakumi gâge gali munâni g'enjavu.

⁵ Erhi ahika omu Buyahudi, anahika hôfi ha Betisuri, lugo luyûbake buzibu luli hantu ha bilometri birhanu kurhenga e Yeruzalemu, anacicigorha.

⁶ Erhi abantu ba Makabeyo bayumva oku Lisiyasi anagosire olugo lukomezibwe ntyôla, boshi n'olubaga mpu Nyakasane abarhumire Malahika wâge ayishiyôkola Israheli.

⁷ Makabeyo ye murhangiriza arhôla emirasano yâge anacibwîra abâbo mpu bahale amagala bagendirhabâla bene wâbo.

⁸ Boshi bayimuka câligumiza n'oburhwâli bunene, n'erhi ahika halya bakazâg'ilangira Yeruzalemu, nyakulwîra oku nfarasi oyambîrhe ebyêru ababonekera, abajà embere abashokolera ayîsha agarambanya emirasano y'amasholo.

⁹ Oku bundi boshi banacikuza Nyamuzinda w'obwonjo, banaciyumva oburhwâli kulusha omu murhima gwâbo, bantu bali n'oburhwâli bw'okulwîsa arhali abantu bônene ci na zirya nsimba nkali n'okurhulungula ebyôgo by'ebyûma.

¹⁰ Banaciyîsha baarhabîre kanyamulongo k'amatabâro na bulya burhabâle bwâbo bwarhenga e mpingu, oku bwonjo bwa Nnâmahanga.

¹¹ Caligumiza nka kula entale enarûkûza bacîrhulumbika oku bashombanyi, babalam-bikamwo bantu bihumbi ikumi na ciguma, na banyakulwîra oku nfarasi, cihumbi na magana gali ndarhu, n'abandi babakûlakw'omulindi.

¹² Banji mulibo bayâka erhi banali babande, bakazijandika emirasano yâbo; Lisiyasi yênene ashugunuka n'enshonyi nnene bwenêne.

Lisiyasi ayumvanya n'Abayahudi. Amaruba anni g'obumvîkane

¹³ Ci kwône bulya arhâli muntu obuzire obukengêre, arhanya kuli okwôla anahimagwa abona oku Abayahudi barhankahimwa bulya Nyamuzinda adwîrhe abalwîra.

14 Arhumiza mpu bayumvanye omu bushin-ganyanya, alagânana mpu agend'iyêmêza mwâmi abè mwîra wâbo.

15 Makabeyo anaciyêmera ebyôla Lisiyasi alagânaga, erhi bunguke bw'olubaga burhuma. Ebwa kubà ngasi ebi Makabeyo anali ayandikire Lisiyasi biyêrekîre Abayahudi, mwâmi anacibiyêmêra.

16 Amaruba Lisiyasi aliyandikîre Abayahudi kwo gali mayandike ntyâla:

«Omusingo gwa Lisiyasi oku lubaga lw'Abayahudi:

17 Yowane na Absalomu mwâli muntumîre ene babà bamampà galya maruba mwâli mwamâkondorakwo, bampûna mpu ngalule amashuzo kuli ebyôla binwa.

18 Ngasi byoshi byanali bigwâsirwe okuhika emwa mwâmi namumanyisizebyo anayêmêra ngasi byankanayêmêrîrwe.

19 Erhi mwankasera oku bwôrhere bw'ecihugo nâni nanacihangâna okummulongeza birya bi-nakwânîne.

20 Oku hindi by'obukomokomo, narhegesire abantu mwâli murhumire boshi n'ezâni ntumwa nti mubishambâlekwo mweshi.

21 Muyôrhe bwinjà. Mwâka gw'igana, na makumi anni na munâni, omu nsiku makumi abirhi n'inni, omu mwêzi gwa Dioskore.»

22 Amaruba ga mwâmi Antiyokusi kwo galidesire ntyâla:

«Omusingo gwa Mwâmi Antiyokusi kuli mwene wâbo Lisiyasi!

²³ Ebwa kubà larha acijirire omu nnâma, rhwono omu kulonza nti balya boshi banali b'omu bwâmi bwîrhu bakole emirimo yâbo n'omurhûla,

²⁴ n'omu kuyumva oku Abayahudi barhayêmîre nk'oku larha anali alonzize, mpu barhôle engeso z'obugreki, ci mpu balonzize okuyôrhana engeso zâbo bône na bône, banakaziyôrha bashimba amarhegeko gâbo,

²⁵ omu kulonza nti olôla lubaga nalwo lurhabonaga kavango kaci, rhurhegesirwe nti rhubagalulire aka-Nyamuzinda kâbo, banalame omu kushimba obwôrhere bwa bashakulûza bâbo.

²⁶ Kuziga kwanabà kwinjà okurhuma emwâbo entumwa yajibahà omukono, lyo hano bamanya obulonza bwîrhu, babè n'omurhima gw'obulangâlire, banahiribanye emirimo yâbo n'obushagaluke.»

²⁷ Amaruba ga mwâmi oku Buyahudi ko gali gayandisirwe ntya:

«Oku Nnâma y'Abayahudi, n'oku bandi Buyahudi, omusingo gwa mwâmi Antiyokusi.

²⁸ Akabà munayôsire bwinjâ, bulya ko rhu-nacîfinja, na nîrhu rhwêne rhuzibubire.

²⁹ Menelasi arhumanýîsize omwîfinjo gwinyu gw'okuhiribanya emirimo yinyu,

³⁰ abankanalikûla kuhika oku lusiku lwa makumi asharhu lw'omwêzi gwa Santike, (kasi-kîru kazinda) rhubalaganyize oku babà n'omurhûla.

³¹ Abayahudi bakazilya ebiryo byâbo, banashimbe amarhegeko gâbo nk'oku byanali e-

mbêre, buzira kubamwo owalibuzibwa mpu anavunyire irhegeko lilebe omu kurhalimanya.

³² Mmurhumîre Menelasi nti ayishimmubwîra murhimûkwe.

³³ Muyôrhe bwinjà. Mwâka gw'igana na makumi anni na munâni omu nsiku ikumi n'irhanu z'omwêzi gwa Santike (mwêzi gwa kabirhi).»

³⁴ Abaroma nabo banacyandikira Abayahudi amaruba gali mayandike ntyâla:

«Kwintusi Memiyusi na Titusi Maniyusi, barhambo b'Abaroma, oku lubaga lwoshi lw'Abayahudi, musingo!

³⁵ Ebintu Lisiyasi mwene wâbo mwâmi abayêmêreraga nîrhu rhubayêmêrêrebyo.

³⁶ Na kuli birya anaderhaga mpu arhang'idôsa mwâmi, murhurhumire muntu muguma buzira kulegama, hano mubà mwamârhang'ibigeramwo, lyo rhubihugûlira mwâmi okunamukwânîne, bulya rhwajà e Antiyokiya.

³⁷ Kuziga mujire duba, mulike entumwa, bayishirhumanyisa nîrhu entanya zinyu.

³⁸ Muyôrhe bwinjà, mwâka gw'igana na makumi anni na munâni, omu nsiku ikumi n'irhanu za Dioskore (mwêzi gwa kabirhi)*.»

12

Obubî bw'olubaga lw'e Yope n'e Yamuniya

* **11:38 11, 38** Omwêzi gwa «Dioskore» omu cilatini guli mwêzi gwa «Santike» omu cigereki (11, 33).

¹ Erhi babà bamâyumvanya, Lisiyasi ashubira oku bwâmi, nabo Abayahudi barhangira okuhinga amashwa gâbo.

² Ci kwône, baguma omu bakulu b'abasirika bali eyôla munda: Timoteyo, Apolonyusi mwene Geneyusi kuguma na Yeronimusi boshi na Demofoni, na kuhirakwo Nikanori murhambo w'e Cipro, bakahûguga Abayahudi barhazigaga balama n'omurhûla.

³ Abantu b'e Yope banacijira obu bubî bukulikîre. Banacilâlîka Abayahudi bayûbaka emwâbo boshi na bakâbo n'abâna bâbo, mpu bajè omu mârho babarheganyize nka kulya barhagwêrhi kafulo ciru n'akasungunu kulibo.

⁴ Ci kwônene, bajiraga ntyo oku muhigo gwàli erhi gwarhôzirwe n'olugo. Abayahudi banacyîêmêra, nka bantu balonza omurhûla; barhàli bacîkêbirwe cici: ci erhi bahika omu karhî k'enyanja babazisa: bâli nka magana abirhi na kulusha.

⁵ Erhi Yûda amanya obwôla bubî bwajiriragwa bene wâbo, agendimanyîsa abâbo.

⁶ N'erhi babà bamâshenga Nyamuzinda, ye mucîranuzi mushinganyanya, arhabâlîre abôla bayîrhaga bene wâbo. Enyumpa zàli okw'izîko azidûlika muliro budufu, amârho gâbo nago agayôca, anacinaguza n'abalonzagya okuyâkira eyôla munda.

⁷ Ebwa kubà olugo lwàli luhamike acîgendera ci erhi anacigwêrhe omuhigo gw'okushub'igaluka n'okuherêrekeza olugo lw'abôla bantu b'e Yope lwoshi.

⁸ Erhi amanya oku abantu b'e Yamuniya nabo bagwêrhe omuhigo gw'okujirira Abayahudi bayûbaka emwâbo nk'okwôla abôla babajiriraga,

⁹ Yûda naye abarhêra budufu, abo b'e Yamuniya. Ayôca izîko n'amârho gâbo kuhika engulumira yakazibonekana e Yeruzalemu yakamoleka yo n'obwo bâli kulî nabo hantu ha lugendo lwa stadi magana abirhi na makumi anni.

Olugo lwa Galadi lwarhêrwa

¹⁰ Oku acîyêgûla n'abo stadi mwenda, akolaga ashimbire Timoteyo, Abaharâbu bamurhêra hôfi bantu bihumbi birhanu na kulusha bagenda n'amagulu, na banyakulwîra oku nfarasi magana arhanu.

¹¹ Entambala yalûbwa akantashakûlulwa wa! Ci oku burhabâle bwa Nyamuzinda Ogala-byoshi, Yûda n'abâbo bahima ezôla nzunguzi z'omw'irungu. Oku zahimwa ntyôla, zahûna Yûda mpu abalambûlîrage kw'okuboko kulyo, bamulaganya oku bamuhyûlira ebishwêkwa, n'oku bâcimukwânane omu bindi bintu.

¹² Yûda anaciyumva oku nêci bânacimukwânane oku bindi bintu, ayêmêra okubahà omurhûla n'erhi babâ bamâhânana ecigasha (mukono) bashubir'emwa babwè.

¹³ Oku bundi Yûda anacirhabâlira olugo luyûbakîrwe buzibuzibu n'ecôgo c'emitungo mihamu na mizibu, lunayûbasirwe n'abantu ba ngasi bûko; izîno ly'olwo lugo ye Kaspini.

¹⁴ Abôla bâli bagosirwe, omu kucîkubagira obuhamu bw'ebyôgo byâbo n'obunji bw'ebiryo bâli bamâhaka, babula obukenge oku bantu

ba Yûda, bakabajâcira, ciru n'okubahehêrera n'okubabwîra ebindi binwa bigalugalu.

¹⁵ Abantu ba Yûda erhi babà bamâshenga Nyakasane w'igulu lyoshi, olya wahongolaga ebyôgo bya Yûda buzira ngandabuzi nîsi erhi masini g'amatabâro, bacîhonda kwo lulya lugo n'oburhwâli bunene. Emihigo n'ebikolanwa byahiraga Yeriko oku idaho amango ga Yozwè zali ngandabuzi n'amashini bantu bahukula olukûta.

¹⁶ Erhi babà bamârhôla olugo, bayîrhamwo bantu banji, babahungumula okurhankaderhwa, kuhika eciyanja cigali càli mw'olwo lugo calinzibà nk'eciyunjwîre n'olwîshi lw'omukò.

Entumba y'oku Karnioni

¹⁷ Omu kurhenga ahôla, lugendo lwa stadi magana galinda, bahika aha Caraka, emwa Abayahudi baderhwa Batubiani.

¹⁸ Barhacishimânaga Timoteyo ahôla hantu, àli amâharhenga buzira kubarhabâla ci kwônene asigaho entwâli zahalanga buzibu.

¹⁹ Ci babirhi omu barhambo b'abalwî ba Yûda, Dositeyo na Sosipateri bagend'imalîra eyôla ngabo Timoteyo asigaga ahôla hantu hazibuzibu, yali ya bantu bihumbi ikumi.

²⁰ Olunda lwâge Makabeyo erhi abà amâgaba engabo bikêmbe bikêmbe aha abôla barhambo b'abasirika okurhegeka ebyôla bikembè. Naye yêne akanya ajà afûkula Timoteyo walirhabîre n'engabo y'abasirika bagenda n'amagulu bihumbi igana na makumi abirhi na bihumbi

bibirhi na magana arhanu ga banyakulwîra oku nfarasi.

²¹ Erhi amanya oku Yûda akola ali hôfi hâbo, Timoteyo abà ashokoza abakazi, abâna n'ebindi birugu byasigalaga, olunda luderhwa Karnioni, càli cihugo cirhankalwîsîbwe, bulya okujamwo kwàli kuzibu erhi kubà n'orhujira rhutya-rhutya rhwa misima omwôla lugo lwoshi.

²² Erhi ecikêmba cirhanzi ca Yûda cipamuka; obôba n'entemu byarhibukira oku bashombanyi. Boshi bafuduka banayôboba bwenêne okubona Olya-obona-byoshi amâcîyalagaza embere zâbo, boshi bakanyiriza bayâkira myâhu myâhu kuhika bônene barhondêra okutumirhana n'okunigana n'engôrho zâbo bônene.

²³ Yûda abakulikira luminomino aj'anigûza ezo nshâhu, kuhika abayîrhamwo bantu bihumbi makumi asharhu.

²⁴ Timoteyo yêne arhibukira omu maboko g'abasirika ba Dositeyo na Sosipateri akâbayinginga n'obwenge bunene bwenêne mpu bamulîke agende barhamuyîrhaga bulya agwêrhe naye Buyahudi banji ba bene wâbo mulibo, alagânana n'oku erhi bankamuyîrha, nabo obuhanya bwanabajakwo.

²⁵ Abayinginga bwenêne oku ahizire okubalîka, kuhika Abayahudi bamulîka mpu lyo baciza bene wâbo.

²⁶ Oku bundi Yûda anacirhabâlira e Karnioni n'e Atargateoni* anaciyîrhayo bantu bihumbi makumi abirhi na birhanu.

* **12:26 12, 26** Luhêrero lwa Atargatisi, muzimu-kazi w'e Sîriya.

Efroni na Sitopoli barhêwa

²⁷ Erhi aba amâmalîra n'okukungusha abanzi n'abashombanyi bâge, Yûda arhabâlira e Efroni lugo luzibu bwenêne lwayûbakagwamwo na Lisiyasi n'abantu ba ngasi bûko; abâna b'emisole bâli oku cigamba embere z'ebyôgo bakazilwa burhagagajwa n'olugo loshi lwali luzinzîbwe masini ga kulwa n'eby'okulashîra.

²⁸ Ci kwônene Abayahudi erhi babà bamâshenga olya Ogala-byoshi, Olya Ruvunangiza w'emisî y'abashombanyi banahima lulya lugo banacilugwârha, bayîrhamwo bantu bihumbi makumi abirhi na birhanu omu bantu bayûbakaga mulilwo.

²⁹ Kurhenga ahôla bagolonjokera e Sitopoli lugendo lwa stadi magana galindarhu kurhenga e Yeruzalemu.

³⁰ Ci kwône Abayahudi bayûbakaga eyôla munda erhi bayûs'ihamîriza oku abantu b'eyo Sitopoli banakaz'ibajirira aminjà, n'oku amango g'amalibuko banabayankirire kwinjà,

³¹ Yûda boshi n'abâbo bavuga bwenêne omunkwa oku bantu b'eyôla Sitopoli kuli agôla minjà gâbo, banabakomêreza mpu barhalekaga okukajirira obûko bwâbo aminjà. Enyuma ly'ahôla bashubira e Yeruzalemu erhi olukulu lw'emigobe lukol'irhangira.

Gorigiasi arhêwa

³² Erhi olusiku lukulu luderhwa lwa Pentekoste luhwa, barhêra Gorigiasi ye warhambulaga omu Idumeya.

³³ Oyûla anaciyisha adwîrhe bantu bihumbi bisharhu bya basirika bagenda n'amagulu, na banyakulwîra oku nfarasi magana anni.

³⁴ Lwabumbana, Abayahudi bahungumuka mwandu.

³⁵ Muntu muguma ye Desiteyo, nyakulwîra oku nfarasi w'omu murhwe gwa Tobiani, muntu wa burhwâli, anacihamirakwo Gorigiyasi anamurhulubira omu mukîka ajà amubulula n'emisî, lêro mpu agwârhave gulya muhera gunacizîne, musirika muguma, Trakoni, munyakulwir'oku nfarasi anacihamirakwo Dositeyo amurhola ecirhugo. Gorigiyasi anacifulumuka ntyo ayâkira e Marisa.

³⁶ Mw'agôla mango engabo yali na Esdriyasi erhi yarhamire n'entambala. Okubundi Yûda anacishenga Nnâmahanga mpu ayêrekane oku ye n'ali burhabâle bwâbo, ye na murhambo wâbo omu ntambala.

³⁷ Oku bundi banacirhondêra bakûbiza ebîtakîro by'amatabâro omu lulimi lw'ababusi bâbo, haguma n'ezindi nyimbo, anacirhibukira caligumiza oku bantu ba Gorigiyasi, anacibacandabukakwo.

Enterekêro oku bafire

³⁸ Enyuma ly'ahôla erhi Yûda aba amashubûza engabo yâge, anacija ebwa lugo luguma lwo Odalami n'erhi olusiku lwa kalinda lw'omugobe luyîsha, banaciciyôbôla nk'oku banakomêreraga banacigereza olwa sabato ahôla hantu.

³⁹ Olusiku lwakulikiraga, abantu ba Yûda banaciyîsha (bulya ago mango gali gakola gabasezize) bayishirhola emirhumba

y'abakumbaga, mpu bababishe boshi n'abalungu babo omu nshinda z'ababusi babo.

⁴⁰ Bakazishîmâna idako ly'ebishûli bya ngasi nyakufà, ebirugu byarherekîrwe abazimu byarhengaga omu mpivu za Yamuniya, n'obwo irhegeko lyàli lihanzize Abayahudi bya bene ebyôla. Boshi banamanyira aho oku okwo kwo kwarhumaga bafà.

⁴¹ Boshi banacikuza Nnâmahanga kuli okôla anajiraga, ye mushinganyanya, avuhûla ebyali bifulisirwe.

⁴² Oku bundi boshi banacirhondêra okushenga banacikaz'isengera mpu obwôla bubî bwajiragwa boshi bubabalirwe, n'erya ntwâli Yûda, yanacikaz'ikomêreza abantu mpu bakacîlanga beru-kwêru, bulya bamabona bonene ebyadwirhwe n'ebyâha by'abôla bafâga.

⁴³ Kandi, erhi aba amarhûla entûlo ya drakma bihumbi bibirhi, eyahanagwa n'abantu, abirhuma e Yeruzalemu mpu zijiba nterekêro oku byâha. Cijiro cinja cajiragwa n'enkekengêro z'okuyêmêra obufûke zirhuma.

⁴⁴ Bulya nk'arhâli ayêmîre obufûke bw'abasirika bâge bafâga, kwâli kwaba kwa busha na kwa kucîrheba okuhûnira abâfire.

⁴⁵ Anakazâg'imanya oku oluhembo lwinja bwenêne lukwânîne abafà banali omu bwîra bwa Nnâmahanga. Luli lukengêro lwinja na lwîmâna olwôla. Kwo kwarhumaga okola ahâna eyôla nterekêro y'okuhûnira abâfire, mpu lyo bakûlirwa ebyâha byâbo.

*Entumba ya Antiyokusi wa karhanu n'eya
Lisiyasi Okunigwa kwa Menelasi*

¹ Omu mwâka gwa igana na makumi anni na mwenda, Abayahudi banacimanya omwanzi oku Antiyokusi Epatori arhabâlîre Obuyahudi n'engabo nyinji,

² n'oku omulezi wâge Lisiyasi ye anali murhambo wâge, oku bayishire boshi naye ngasi muguma mulibo alongolîne engabo yâge mwandu ya bantu bihumbi igana na ikumi lya basirika bagereki bayisha balambagira n'amagulu, bihumbi birhanu na magana asharhu ga banyakulwîra oku nfarasi, njavu makumi abirhi n'ibirhi, na ngâlè magana asharhu zoshi zihêkerinye ebyoji.

³ Menelasi naye acîhira kulibo, ci erhi na mwenge, ajaga ashumikashumika Antiyokusi arhali mpu lyo ayôkola ecihugo câge, ci mpu lyo nkaba okwôla kwamushubiza omu cikono câge.

⁴ Ci kwônene, Mwâmi w'abâmi azûsa obukunizi bwa Antiyokusi kuli eyôla ncuku, n'erhi Lisiyasi amanyîsa mwâmi oku Menelasi ye oli imerero ly'amabî goshi badwîrhe babona omu cihugo, Antiyokusi arhegeka mpu bamuhêke e Bereya banajimuyîrhirayo nk'oku engeso z'eyôla munda zinarhegesire.

⁵ Eyôla Bereya ebà omutungo gwa makoro makumi arhanu guyunjwîre luvù n'amasini g'okuzunguluka empande, ganakaz'iyôrha gakwêba omuntu omu luvù ngasi lunda.

⁶ Eyôla munda yo bakazâg'igendiyîrhira omuntu w'obushambo bw'isakrilego, nîsi erhi olya wundi wali mwîsi mukulu.

⁷ Kwo Menelasi afirage ntyôla, ali muntu arhacîgonzagya okushimba amarhegeko. Ciru arhabisbagwa.

⁸ Kulya kubà akazâg'ihemukira aluhêrero n'obwôla omuliro gwâlwo n'oluvù lwâko byâli binjà, kwâli kwinjà naye afire omu luvù.

*Abayahudi bashenga hôfi n'e Modini
banayumvûbwa*

⁹ Mwâmi anaciyisha n'enkengêro z'obwîsi emurhima, ali alâlîre okulibuza Abayahudi kurhalusa îshe.

¹⁰ Amango Yûda amanyaga okwôla, arhegeka abantu boshi mpu bakashenga Nyakasane budufu na mûshi ashubirhabâla nk'oku anayôrhaga arhabâla

¹¹ Iyo balekinyagwa kandi amarhegeko, ecihugo, n'aka-Nyamuzinda, mpu arhazigaga mâshi olubaga lwâli lukola lurhondîre okuhûmûka, mpu lushubikumba omu maboko g'abantu bagalugalu.

¹² Erhi boshi babà bamâyûkiriza ery'irhegeko, bamânashenga Nyakasane obwonjo omu kuvugumula emirenge, omu kucîshalisa n'omu kukaz'ifukamiriza nsiku isharhu, Yûda anacibabwîra ebinwa by'okubahà omurhima anabakomêreza mpu babè bacîrheganyize.

¹³ Erhi abà amâshambâla boshi n'abashamuka, bahiga mpu barhazigaga mwâmi ahika omu cihugo c'e Buyahudi n'engabo yâge, mpu bamanye ankanarhôla Yeruzalemu, ci mpu bakanye balîkûle, babone okubajira n'oburhabâle bwa Nyamuzinda.

¹⁴ Okubundi, erhi àbà amâcîhira omu maboko ga Nyamuzinda, anacikomêreza abâbo mpu balwe kuhika bafîre amarhegeko gâbo, aka-Nyamuzinda kâbo n'ecishagala câbo, ecihugo câbo n'engeso zâbo, anacikereka engabo yâge hôfi na Modini.

¹⁵ Erhi abâ amâhà abâge akanwa balwamwo, mpu: «Okuhima kuli kwa Nyakasane!», anacîcîshoga mulibo abâna b'entwâli anacîrhâbâlira ecihando ca mwâmi budufu. Abayîrhamwo bihumbi bibirhi, abahimira omwôla cihando câbo, ayîrha n'enjavu yakazâgîlongolera ezâbo.

¹⁶ Ntyo ahira akavango n'ecôba omu cihando bacîgendera erhi bamâhimana n'oburhwâli.

¹⁷ Erhi bucânûla erhi mîra bamalaga oku bu-lanzi bwa Nyamuzinda owarhabâlaga Yûda.

Antiyokusi wa karhanu ayumvanya n'Abayahudi

¹⁸ Enyuma ly'okwôla, mwâmi arhangigera oburhwâli bw'Abayahudi, agereza okurhôla ebihugo n'obwenge.

¹⁹ Arhêra Beti-Shuri bantu bazibuzibu b'Abayahudi, ci bashubimukungusha muli akôla karhumbi, obwa kabirhi ahimwa.

²⁰ Ci mw'agôla mango Yûda akazirhumira abôla bali bazongolosirwe n'ababisha ngasi ebi banali balagîrîrekwo byoshi.

²¹ Ci kwône Rodokosi, w'omu murhwe gw'Abayahudi abwîra abashombanyi amahwe g'Abayahudi. Obwo Abayahudi bamulongereza balinda bamuhikakwo; bagendimuhira omu mpamikwa, buzinda bamuyîrha.

²² Obwôla bwa kabirhi, mwâmi asezibwa okuyumvanya n'abôla ali arhabâlîre e Beti-Shuri, abahà okuboko nabo bamuhà okwabo. Acîyêgûla arhêra abalwî ba Yûda, kandi ahimwa.

²³ Ci kwônene erhi ayumva oku Filipo wasigalaga ekà oku birugu anagomire aha Antiyokiya, arhemuka ayinjibana Abayahudi n'ebinwa binjà, abalaganya ngasi ebi bali babwîne bikwânîne, bayumvanya boshi, abâna enterekêro, akuza aka-Nyamuzinda, akenga ahantu hatagâtifu, nka muntu muhânyi ocîkenzire.

²⁴ Anaciyankirira Makabeyo bwinjà, asiga ayimanzize omurhambo ye Hegemonide, àli wa musirika, arhambula kurhenga e Ptolemayisi kujà emw'Abagereniani.

²⁵ Ci kwônene, erhi mwâmi ajà e Ptolemayisi, olubaga lwamubwîra oku barhacisimiri ebyo bayumvayagyakwo, n'oku mulibyo hali ebi barhacishimba.

²⁶ Lisiasi ajà kagombe, asamba nk'oku anahashire, ayumvîsa olubaga, alurhûliriza anagalicishubirira e Antiyokiya. Kwo mwâmi ayishaga arhabîre ntyôla, kwo anahimirwe ntyo.

VII. Entumba ya Nikanori murhambo w'akashala ka Demetriyusi wa burhanzi - Olusiku lwa Nikanori

14

Oburhabâle bw'omudâhwa Alkimi

¹ Erhi kugera myâka isharhu, Yûda boshi n'abâbo banaciyumva oku Demetriyusi mwene Seleкуси, erhi abâ amâshûbûza engabo, akanya ajicumbika ah'izîko lya Tripoli, alidwîrhe engabo mwandu.

² Erhi abâ amanyaga ecihugo ayîrhamwo omwâmi waco ye Antiyokusi n'omulezi wâge Lisiasi.

³ Muntu muguma ye Alkimi erhi abâ amâyûs'iyîmanikwa mudâhwa mukulu, arhondêra okucîhemula n'oluhinzo n'obwo agôla mango Abayahudi barhayêrekeraga emunda abapagani bali mpu ntâ bucire kuli bo ciru n'oku batagatîfu.

⁴ Ayisha ajâ emunda mwâmi Demetriyusi ali, mwâli omu mwâka gwa igana na makumi arhanu, anacimurhûla ecimanè c'amasholo n'omushugushugu, ayûshûlakwo n'agandi mashami g'emizêti nk'oku banakomerera okurhûla omu ka-Nyamuzinda; n'olwo lusiku arhacijiraga bindi bilushire ahôla.

⁵ Ci abêrwa abona agandi mango g'obunguke okw'isirhe lyâge, erhi Demetriyusi amuhamagala omw'ihano, amudôsa kurhi Abayahudi bayôsire na mihigo mici bagwêrhe. Anacimushuza erhi:

⁶ Abayahudi baderhwa ba Hasidimi, bo balimo Yûda Makabeyo ye murhambo wâbo, abôla badwîrhe balêrha akavango n'obugoma omu bantu; barhaziga obwâmi bwabona omurhûla.

⁷ Lolâ oku banyazire cikono câni nahabagwa na bashakulûza, nalonza okuderha obudâhwa bukulu bw'obûla nyishire emund'oli.

⁸ Burhanzi nti nyôrhe mbwîzire mwâmi, bulya ntakaziga ebyâge byasherêra, na kandi nti lyo

nkola bwinjà oku bya bene wîrhu bulya obuhalanjisi bw'abôla bantu bwalibuzize bene wîrhu okurhashingânîni.

⁹ Yâgirwa waliha, hano ôbà wamâmanya nâwe bwinjà ebyôla bintu, alole kurhi wankayôkolamwo eci cihugo cîrhu n'ishanja lîrhu lyamârhindibuka, ojire nk'oku ogûla murhima guruhuma osîmwa n'abantu boshi gunali.

¹⁰ Bulya oku Yûda anacibamw'omûka kwo n'ecihugo cirhasâg'ibona murhûla.

¹¹ Erhi abà amâshambâla ntyo, abandi bîra ba mwâmi, balya bakazâg'ibigwabigwa amango bayumvagya baderha oku biyêrekîre Yûda, banarhondêra okushumika mwâmi Demetriyusi.

¹² Anacihamagala ho na halya Nikanori wali oshokolîne omulongo gw'enjavu, anacimujira murhambo w'engabo yagend'ilwa e Buyahudi, anacimurhuma mpu agende ho na halya.

¹³ Anamurhegeka mpu ayîrhe Yûda, mpu n'abâbo abashandabanye, anayîmike Alkimi mudâhwa mukulu w'aka-Nyamuzinda kakulu.

¹⁴ Oku bundi, balya barhengaga omu Buyahudi bayisha bayâka Yûda, bulya bâli bapagani boshi bashûbûzanya, murhwe muguma gwajakwo Nikanori, bamanya mpu nkaba bayumgukira oku buhanya n'oku mugereko gwayishira Abayahudi.

Okuyumvanya kwa Nikanori boshi na Yûda

¹⁵ Erhi Abayahudi banayumva oku Nikanori ayîshire arhabîre boshi n'amashanja, bacîshîga akatulo, banacishenga Olya waderhaga mpu olubaga lwâge luyôrhe lubâho ensiku zoshi, Olya onakaz'ibarhabâla ngasi mango.

16 Oku irhegeko ly'omurhambo wâbo bacyîmuka ho na halya, lwagendibumbana omu murhundu gwa Desawu.

17 Simoni mulumuna wa Yûda arhangibà ye otula entambala kuli Nikanori, ci erhi afuduka n'obukali bw'abashombanyi, acîtunda ci erhi kurhanali kunene.

18 Nikanori erhi ayumva kurhi oburhwâli bw'abîra ba Yûda buli na kurhi bazigira bwenêne ecihugo câbo, arhînya okubulaga omukò mpu lyo ahima.

19 Anacilika entumwa Posidonyusi, Teodoti, na Matatiyasi emunda Abayahudi bali, mpu babarhege amaboko nabo babahe okwabo.

20 Erhi abà amarhanya bwinjinjà kuli ebyôla binwa, agend'ibimanyîsa engabo yâge yoshi n'erhi kumanyîkana oku boshi bàdesire kuguma, bayêmêra okunywâna.

21 Batwa olusiku abôla barhambo bashimânana bône na bône; ngasi lunda lwakârhenga engâlè nguma erya enabambirwemwo bwinjà ah'okutamala.

22 Ci kwônene Yûda arhangifulika engabo n'emirasano yâbo omu bantu banakwânîne ebwa kuyôboha obulyâlya bwa abashombanyi. Erhi bayûs'ishambâla banywâna.

23 Nikanori ageza nsiku nsungunu aha Yeruzalemu buzira kujiraho abantu kugalugalu, enyuma ly'aho alîka engabo bali boshi nayo mpu bashubire omu mwababwè.

24 Ngasi mango erhi boshi na Yûda banali, ali amurhonyize.

25 Akomêreza Yûda mpu ajè omu buhya, aburhe

n'abâna. Yûda ajà omu buhya alama n'omurhûla, anasîma bwenêne omu kalamo kâge.

Alkimi ashonza entambala. Nikanori arhêra aka-Nyamuzinda

²⁶ Alkimi erhi abona kurhi badwîrhe baderha kuguma, ayanka empamîso (Iwandiko) ya kulya banywânaga, ayijana emunda Demetriyusi ali, anacimubwîra mpu Nikanori agwêrhe yindiyindi mihigo erhalingânîni n'emihigo ya mwâmi, bulya amanyîsize oku omukûla wâge anali Yûda, omushombanyi wa mwâmi.

²⁷ Mwâmi akunira bwenêne, n'omu kushumikwa n'obunywesi bw'eyôla ndyâlya ayandikira Nikanori oku arhankalemba okwôla kunywâna kwâbo banywânaga n'oku arhegesire barhume Yûda Makabeyo e Antiyokiya anali mushwêke.

²⁸ Nikanori erhi abona olwo Iwandikwo, azânwa bwenêne, ayumva oku kuli kuzibu okuzâza eco cihango banywânaga, n'obwo Yûda ntà kantu kabî ajizire.

²⁹ Ci kwônene bulya kurhankacihashikîne okurhaluka akanwa ka mwâmi, akâlonza amango minjà g'okugwârha Yûda n'obwenge.

³⁰ Makabeyo naye olwâge lunda akâbona oku Nikanori akola ajà abà muzibuzibu emunda ali, n'oku bakazâg'ishambâla naye bwinjà lêro kukola kuzibu, ayumva oku obwôla buzibu burhaciri bwa buholo, ashûbûza bantu basungunu omu bantu bâge ayongoloka Nikanori.

³¹ Erhi abona oku ehilume hyamusingîre obwenge, akanya, ajà aha luhêrero lutagatîfu n'abadâhwa bali barherekîre enterekêro

y'obwôrhere, anacibarhegeka mpu bamuhè olya muntu.

³² Erhi bacîgasha mpu barhamanyiri olunda ali,

³³ Nikanori alambûlira okuboko emunda aka-Nyamuzinda kali, alahira aderha erhi: «Akabà murhandwîrhîri Makabeyo muyishe mumushwêsire, nnashandâze akala ka-Nyamuzinda kagishe okw'idaho, nnampôngole olûla luhêrero, nyûbakeho enyumpa nyinjinjà ya Dionisiusi.»

³⁴ Oku anayûs'iderha ahuluka ho n'aho. Oku bundi abadâhwa bayînamulira amaboko enyanya barhondêra okushenga Olya onayôrha abalwîra, mpu:

³⁵ «Yâgirwa Nyamuzinda, W'oyu orhalagîrîri kuli kantu kaci, wasîmire erhi akala ka-Nyamuzinda obamwo kayûbakwa ekarhî kîrhu.

³⁶ «Bunôla Yâgirwa, rhukusengîre we Mwimâna w'obwimâna bwoshi, olangage wênene aka ka-Nyamuzinda kalek'ihemulwa, eyi nyumpa yâwe erhacijira nsiku nyinganaci ecêsibwe"».

Olufû Lwa Razisi

³⁷ Oku bundi muntu muguma ye Razisi, muguma omu bashamuka ba Yeruzalemu, agend'ishobekwa emunda Nikanori ali, abâga muntu wasîmaga bwenênè bene wâbo, anali muntu wa lukengwa, ciru bakazâg'imuderha mpu ye îshe w'Abayahudi erhi minjà gâge garhuma.

³⁸ Ebwa kubà omu mango ga mîra, galya mango okuyêgera abapagani gwàli muziro, bàli bamutwîrîre okufà erhi kubà mushibirizi

w'obuyahudi bwâge kurhuma. Ciru omu kubulanga arhababaliraga oli omubiri gwâge, oli n'obuzîne bwâge.

³⁹ Omu kulonza okuyêrekana enshombo yâge emw'Abayahudi, Nikanori arhuma basirika magana arhanu mpu bagendimugwârha.

⁴⁰ Ali alangâlîre mpu omu kumugwârha ababazamwo Abayahudi.

⁴¹ Eyôla ngabo yali ekola eri hôfi h'okugwârha eyôla nyumpa n'okubêra omu muhango munene, bâli bamâhâna irhegeko mpu bayôce enyumvi. Ci erhi Razisi akola ali hôfi agwârhwê hyaciri hisanzi hitya hyône, arhôla engôrho acîfundayo.

⁴² Asîma okufà nka muluzi ahâli h'okukumba omu maboko g'ababisha n'okujâcira okurhakwânîni obuluzi bwâge.

⁴³ Ci ebwa kubà omu kucîfunda engôrho dubaduba arhamanyagikoza ahankayîrha duba, erhi abona erya ngabo yoshi ecirhunika oku mi-hango, alibirha n'oburhwâli bwoshi oku nyanya ly'e côgo, acîguga akirumè oku bantu.

⁴⁴ Boshi bamuhà orwegu, ahirima halya bayâkaga.

⁴⁵ Oku aciri ahûmagira ashubiyimanga n'oburhwâli, anayisha ajababa miko, anayunjwîre ecihulu c'okuyôbohya, anacihulukâna omu lubaga bulibirha, okubundi agend'iyîmanga okw'ibuye lyâli oku ntuli.

⁴⁶ Oku omukò gwamuhwamo, akâcîbulula amalà n'amaboko gâge gombi, agafumbarha agabanda olubaga, erhi anadwîrhe ashenga Lulema ye Nn'obuzîne mpu amugalulire byoshi

lusiku luguma*. Ko afîre ntyôla.

15

Nikanori alogarha

¹ Nikanori anaciyumva oku Abayahudi babà omu Samâriya, anacihiga okugend'ibalwîsa omu kahwenyenye, amango g'olwa Sabato.

² Abayahudi bâli boshi naye banacimubwîra mpu: omanyè orhabajiraga okubî kwa bene okwo n'okuli nka kwa nsimba n'obuhalanjisi, ci okuze olusiku Olya Obona-byoshi akuzagya n'obutagatîfu bwâge.

³ Oku bundi olya kahenya anacidôsa mpu k'emalunga oku nkuba kubà omukulu warhegekaga olwa Sabato.

⁴ Banacimushuza mpu: «Ye Nyakasane Nyamubâho orhegeka empingu, ye wanmarhegekaga mpu bakazilanga olwa kali nda.»

⁵ Olya kaheza anaciderha erhi: «Nâni ndi mukulu hanôla igulu ntegesire, bayanke emirasano, banacijira oku mwâmi arhegesire». Ci kwônene arhahashaga okuyûkiriza ogwôla muhigo gwâge mubî.

Amahano n'ebilôrho bya Yûda

⁶ Agôla mango, Nikanori akazâgihiga muli obwôla bucîbone bwâge okuyêreka Abayahudi boshi oku anababimire,

* **14:46 14, 46** Okusengerera abafîre kuyêrekîne oku Abayahudi bâli bayêmîre ak'irhù oku amasâla ganarhabâle abafîre. Kandi okwo kuyêrekîne oku omu buyêmère bwâbo, abafîre banarhabâle abacizîne, Lolà 2 Mak 15, 12

7 Yûda yêhe arhahusagya okucîkubagira n'obulangâlire bunene, oku abona oburhabâle emwa Nyakasane.

8 Akaz'ikomêreza abâge mpu barhakazâg'iyôboha okurhêrwa n'amashanja g'abapagani ci mpu bakazicîkubagira, banakakengêra amarhabâle Ow'enyanya akazâg'ibaruhuma omu nsiku zageraga, balangâlire bunôla oburhwâli bwarhenga e mw'Ogala-byoshi.

9 Abahà omurhima omu kubabwîra binwa biguma biguma by'Akanwa ka Nnâmahanga n'abalêbi. Ashub'inabakengêza entambala bamâlwa n'omu kuzishambâla ashubizinunîsa kundi kundi.

10 Erhi abà amâbahà omurhima, abarhegeka mpu bamanye obulyâlya bw'amashanja g'abapagani n'okuvuna endahiro zâbo.

11 Erhi abà amâhà ngasi muguma emirasano, arhali ebwa kubahà empenzi n'amatumu, ci kwône omu kubahà ebyôla binwa binjà, anacibaganîrira kandi ecilôrho ciri nka kuyagânwa an-abonaga, cabasîmisa boshi.

12 Alaga ebi abwîne: Omudâhwa mukulu Oniyasi, muntu mwimâna na mwîkubagirwa, ci bwenêne mutûdu, muntu mwîrhonzi omu binwa byâge, muntu wakâgijira aminjà kurhenga eburhò bwâge, anakola acibêra nyakwîgendera, anamubwîne alambwîre amaboko anadwîrhe asengerera olubaga lwoshi lwa Abayahudi.

13 Kuguma n'okwo ashubibonekerwa n'owundi muntu mukengwa erhi emviri zâge nyêru zirhuma n'irenge lyâge, muntu wali ogwêrhe

naye obuhashe bunene na bwa kusômeza.

¹⁴ Ene Oniyasi arhôla akanwa, ambwîra erhi: «Oyûla ali mwîra wa bene wâbo bene Israheli, oyôrha obasengerera bwenêne olubaga n'olugo lutagatîfu, ye Yereimiya mulêbi wa Nnâmahanga».

¹⁵ Oku bundi ene Yereimiya alambûla okuboko anacihêreza Yûda engôrho y'amasholo, n'ene akola amuhâyo, anacimubwîra, erhi:

¹⁶ «Rhôla eyi ngôrho ngishe, nshôkano ya Nyamuzinda eyôla, yo wamaliramwo abashombanyi bâwe eyôla.»

Abalwî bâcîkereka

¹⁷ Erhi ebyo binwa binjâ bya Yûda bibà byamâbanywengerera byamânabârhwalihya n'okuzûsa emirhima y'abâna b'emibagabaga, boshi bahiga mpu barhacîcîgonye omu cihando ci mpu bacîrhunika oku bashombanyi, n'omu kulwa bahiramwo oburhwâli bwâbo bwoshi, ntyôla bayûsamw'entambala, bulya olu go, ahantu hatagatîfu, n'aka-Nyamuzinda biri omu mbaka.

¹⁸ Bali bayôbohîre kunyi oku bâna bâbo, oku bakazi bâbo, kuli bene wâbo, oku balungu bâbo, ci bwenêne kulusha bâli bayôbohîre aka-Nyamuzinda kagishe.

¹⁹ Obwôba bw'abâli basigîre omu lugo burhali bunyi, omu kurhanya kuli okwôla kurhêrwa kw'abantu bayisha bahungumula engabo.

²⁰ Amango bakazâg'ilinga emigâbo yabayishira, abashombanyi bôhe erhi mîra bashubûzanyagya, banatwa ecigamba n'enjavu zâbo erhi zikere-sire ahantu hanakwânîne, na banyakulwîra oku nfarasi erhi bakola bali oku rhufendefende.

21 Makabeyo anacibona ogwôla mwandu gw'abashombanyi kurhi emirasano yâbo yayisha yalaza, obukali bw'ensimba zâbo, Anaciyinamulira amaboko enyanya, ashenga Nyakasane ye ojira ebirhangâzo, bulya ali amanyire oku arhali omu bunji bw'emirasano, ci oku omu muhigo gwâge mwo murhenga obuhimanyi kuli balya banakukwânîne.

22 Alaga kurhi isâla lyâge lyâli: «Yâgirwa Nyakasane, warhumire Malahika wâwe omu mango ga Hezekiyahu, mwâmi w'e Buyahudi, anacimalîra basirika bihumbi igana na makumi gali munâni, b'engabo ya Senakeribu,

23 na bunôla Yâgirwa Nyakasane w'empingu; orhurhumire malahika mwinjâ arhushokolere, ahire ecôbâ n'entemu embere zîrhu.

24 Oku buhashe bw'okuboko kwâwe, baherêrekere abâla bayishire n'ebinwa by'obulenzi omu kanwa kâbo, oku lubaga lwâwe lutagatîfu!» Kwo afundisire ebinwa ntyo.

Okuhimwa n'okufâ kwa Nikanori

25 Okubundi, engabo ya Nikanori yanaciy-isha yâhinda n'emishekera yabûhwa kuguma n'enyimbo z'okulwa.

26 Ci bene Yûda bôhe bayisha bashenga banasâlira.

27 Agôla mango oku balwa n'amaboko, basâlira n'omurhima. Balambika okw'idaho bantu bihumbi makumi asharhu na birhanu na kulusha; boshi bashagaluka bwenêne, kuli okwôla Nyamuzinda anababwîraga n'obwâlagale.

28 Erhi okulwa kubà kwamahwa, bakolaga bashubira emwâbo, tundu kuli Nikanori, yêshi acîlunda okw'idaho n'ebihagarhizi byâge.

29 Oku bundi banacibanda orhuhababo, boshi bashagaluka, banacikuza Nyamuzinda omu lulimi lw'emwâbo.

30 N'olya warhambulaga alanga okukunda obûko bwâge, ngasi muntu kurheng'eburhò bwâge, yerigi Yûda, anacirhegeka mpu batwe irhwe lya Nikanori, mpu bamurhoze okuboko kwoshi banabihêke e Yeruzalemu.

31 Anacyisha yêne ashûbûza bene wâbo, n'abadâhwa, n'erhi abà amâyimanga embere z'oluhêrero; anacihûna mpu abantu b'omu lugo babone,

32 anacibalangûla irhwe ly'olya mubisha Nikanori, na kulya kuboko oyôla nyakubura alâmbuliraga ebwa ka-Nyamuzinda k'Ogala-byoshi.

33 N'erhi abà amâtwa olulimi lw'oyôla kahenya Nikanori, arhegeka mpu balutwe bihimbi bihimbi, banakwêbwe ebinyunyi, mpu bamanike embere z'aka-Nyamuzinda, oluhembo lw'ceryo isirhe.

34 Boshi banacisôkeza emunda Nyamuzinda w'irenge ali ebinwa by'okumuvuga omunkwa bakaderha mpu: «Aganze owalangaga ahantu hâge harhag'ihemuka».

35 Yûda anacimanika elyôla irhwe lya Nikanori lyatubagwa omu lugo, nka cêrekane c'okunali c'oburhabâle bwa Nnâmahanga, kuli boshi.

36 Banacitwa olushika oku bumvanye bwa boshi mpu irhondo olwo lusiku lurhageraga

lurhanakengîrwi. Ci mpu bakazilukuza omu nsiku ikumi n'isharhu z'omwêzi gwa kali ikumi na kabirhi guderhwa Adari omu cisiriyaki, oku malâliro g'olusiku luderhwa lukulu lwa Mardokeyo.

Okushwinja ebinwa

³⁷ Olwa Nikanori lwanacihékera aho ebwa kubà kurhenga olwo lusiku ecihugo cabêra omu maboko g'Abayahudi. Nkolaga nayukiza ecitabu câni ahâla.

³⁸ Akabà okûla biyandisirwe kukwânîne kwanagendekîre bwinjà, kwo nâni nanalonzagya ntyôla, akabà kuli kurhashinganini kunali kwa busha, kwo nanahashire okujira okwôla...

³⁹ Bulya, nka kula kurhabà kwinjà okunywa idivayi ly'enshongôle lyonene, na buzinda okunywa amîshi nago gônene, ci idivayi ligushe n'amîshi co cinyôbwa cinjà cilêrha obushagaluke, ntyo buli bulenga okurhondekanya emyanzi yasîmîsa amarhwîri ga kulya yayandikagwa. Ho nyûkîze ahôla.

BIBLIYA NTAGATIFU OMU MASHI
The Holy Bible in the Shi language of the Democratic
Republic of the Congo: Bibliya Ntagatifu omu mashi
(Bible with Deuterocanon)
La Sainte Bible en langue shi de la République
démocratique du Congo

copyright © 2024 BUKAVU Mashi and other Kivu Languages Bible

Language: Mashi (Shi)

Contributor: BUKAVU Mashi and other Kivu Languages Bible

Bibliya aha nfune ajage n'emurhima n'omu bijiro

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2025 from source files dated 2 Jul 2025

32d7d8c6-4f1f-556c-bf3d-9ed771bbfd1e